

EUROOPA ELU

SUURLINNAS

OTTO KRELLI JOON.

Tartumaa Kinnituse Selts

TARTUS, Lihaturg nr. 7, telefon 3-44

Asutatud 1920. aastal

▼▼
Tulekinnitus

Elukinnitus

Rahekinnitus

Põhikapitaal Mk. 4 000 000

Tagavarad üle „ 3 000 000

Madal kinnitusemaks. Edasikinnitus väljamaal. Agendid linnades ja maal.

Juhatus.

T. Nõmmits'e
juuksetööstuse atteljee

meester. ja naisterahvastele

Tartus, Maarjamõisa tän. nr. 9

Telef. 495

Ainuke kõige suurem tööstus sellel alal terves Eestis

Äri on mitme kuld ja hõbe auurahaga kroonitud

Kõige aust. **T. Nõmmits.**

Rätsepa äri

ED. UUSEN

Tartus, Promenadi tän. No. 4

Valmistab tellimise pääle igasuguseid rätsepa töösid, oma kui ka tellija riietest, korralikult, kiirelt, mõõdukate hindadega.

Eesti ühistegelaste häälekandja

«Ühistegevusleht»

iimub ka 1923. a. endisel kujul 1 kord kuus. «Ühistegevusleht» käsitab teoreetilisi ja praktilisi ühistegelisesse liikumisesse puutuvaid küsimusi, refereerib ühistegelistes asutustes puutuvaid seadusi ja määrusi, annab juhatus ja nõu igasugustes ühisuste elus ja tegevuses tekkivates küsimustes jne.

«Ühistegevusleht» on tarviliseks käsiraamatuks ja nõuandjaks igale ühistegelasele.

.....

Tellimise hind:

Aastas Mk. 150.—. Pooles aastas Mk. 80.—
«Ühistegevusleht» ühes «Ühistegel. Uudistega» maksavad Mk. 300.— aastas.

Üksik nummer Mk. 15.—

Vastutav toimetaja: **H. Namsing.**

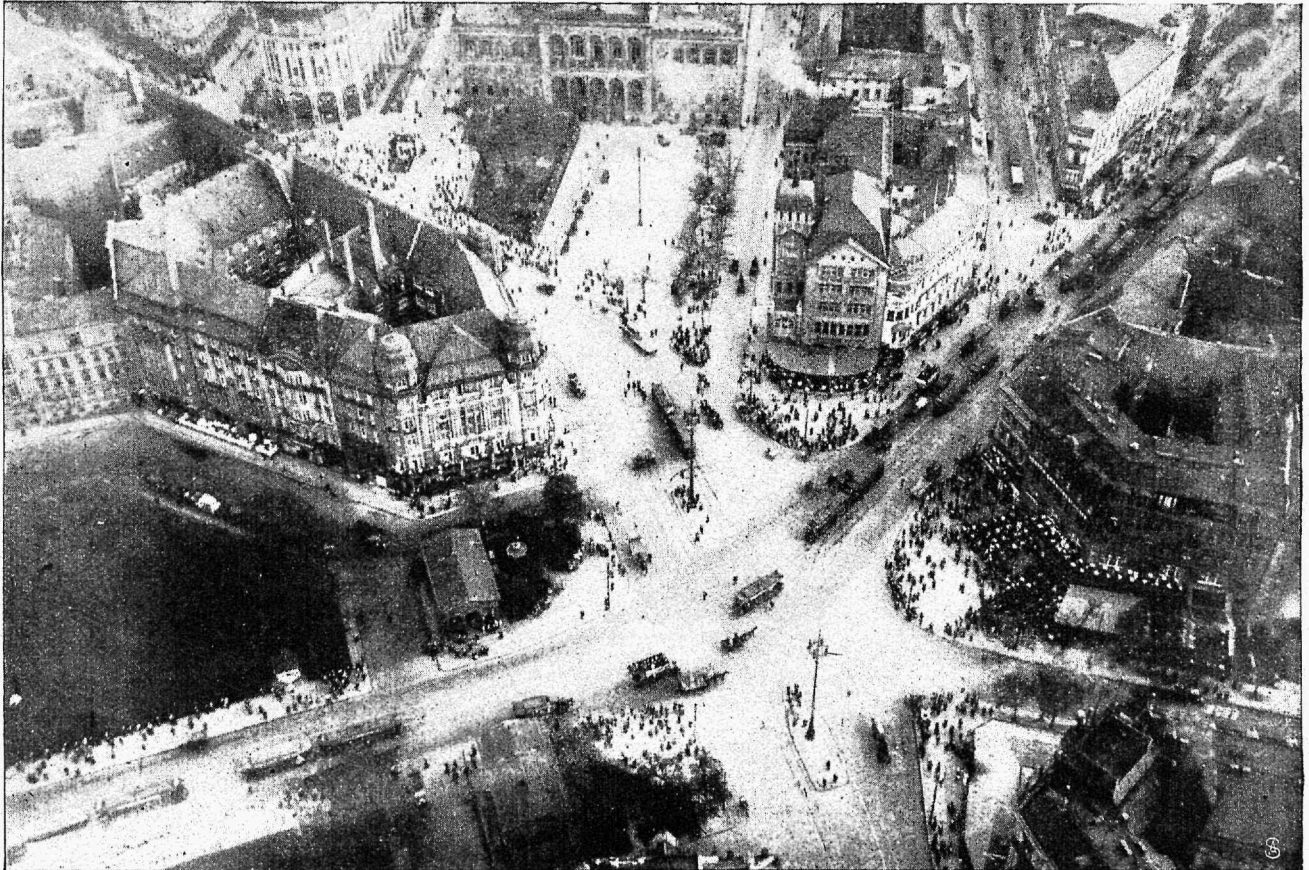
Väljaandja: *Eesti Ühistegeline Liit.*

Tallinnas, S. Roosikrantsi tän. nr. 15

Kuulutuste hind:

1 kül'g Mk. 2000.—, 1/2 külge Mk. 1000.—
1/4 külge Mk. 500.—

..... **Ilmub kord kuus** .....

Berliin.

Potsdami plats.

Berliini kiri

SAKSAMAA JA BERLIINI ELU-OLU.

Kui uskuda lehtedest saadud meeleolusid, on Berliini elu kõik üks katastroof. Nälg, viletsus, häda. Mitte ainult sisemiselt, vaid ka väliselt. Ajakirjandusest saabub mulje, nagu oleks kogu Saksamaa kõrbe, Berliin aga rusude hunik. Vähemalt, juba midagi Venemaa taolist. Nii kujutatakse väljaspool Saksamaad ette.

Kuid see, kes nende ettekujutustega siia tuleb, saab tublisti petetud — vähemalt väliselt. Sõites läbi Saksamaa on vaguniakna pilt meismaalasele küllaltki mõjuv, nagu ennemgi. Korralikud toredad kiviehitustega talud, siledad väljad, hästikasvatatud metsad, elust ja liikumisest hõõguvad suur- ja vabrikulinnad, suitsevad korstnad, puhtad vaksalid, veel küllaltki korralikult ja kiirelt liikuvad rongid, endise Saksamaa hoolsusega «ordnungis» hoitud vagunid.

Ei, ammu ei või veel võrrelda Saksamaa olusid Venemaaga. Saksa pinnale astudes peab iga «idamaalane» veel ikkagi täie rõhuga tundma, et ta Läände on tulnud, kust paljugi eeskuju võib võtta, kogu Saksamaa viletsuse juures.

Ja mis vaade kellelgi poliitiliselt Saksa-Prantsuse sündmuste puhul ka on, lugupidamist ei saa Saksamaale siiski

keelamata jätta, et ta kõigi oma sisemiste ja väliste sekelduste juures kaunis korralikult veel oma elu nii sisemist kui ka välist külge alles hoiab.

See on selle rahva energia, mille sihtjoonte ja tendentside juures jälle isearvamisel võib olla, kuid mil oma tugev sisu ei puudu.

Näituseks on väga üllatav see väline üksimeel, millega kogu Saksamaa praegusel riiklise lagunemise ajajärgul tegutseb. Saksamaal pole vähem parteisid, kui kusagil mujal, aga ometi suudavad nad teatud ühismeelt alles hoida. Kui arvesse võtta, et Saksamaa võrdlemisi veel väga noor vabariik, et tas ivalitsus veel alles hiljuti langes ja revolutsiooni peaaegu ei olnudki, siis on ta poliitiliste parteide omavaheline distsipliin ikkagi imestamisvääriline. Nii mõnigi teine riik, iseäranis vabariiklike, parlamentilise ja koguni osariiklike korra juures, poleks Saksamaa praegusele seisukorrale vastavat langust välja kannatanud, tas oleksid sisemised kisklemised lahti läinud, mis riigi ehk oleksid hävitanud. Seda on ajaloos küllalt nähtud.

Saksamaa aga peab vastu. Imperialismi ja militarismi kokkulangemine, nende ideeline purunemine, sõja kaota-

mine, sõja tagajärjed, Rhein, Ruhr, Sileesia, Meemel, — kõik need rasked asjad on küllalt suured, et riiklise mõtte täielist sisemist kriisi tuua, riiklist ideetust ja välist katastroofi. Saksamaa aga on siiski leidnud nähtavasti uue riiklise orientatsiooni, mis teda koos ja ülal hoiab. Hoobid on suured olnud, aga nad pole riiki veel purustanud.

See näitab, et Saksamaa kui kaaluv jõud maailma poliitika malelaualt ei kao. Tal on nähtavasti siiski niivõrd sisemist jõudu, et tulevikus end uuesti vägeva suurriigina maksma panna. Kui kaua see protsess kestab ja missuguseid kujunemisajajärke ta üle elab, on ainult aja küsimus.

Kõige selle juures, muidugi, ei puudu, aga Saksamaa poliitilises elus ka omad sisemised käärimised, mis teatud raamidest muidugi, välistelegi Saksamaa poliitilistele sündmustele nende kaju annavad. Ruhri ja reparatsiooni küsimused, näituseks. On ju teada, et pahempoolsed erakonnad nimet. küsimustes neid vaateid viimasel ajal ei poolda, mis parempoolsetele omased. Pahempoolsete vaadete järele võiks Saksamaa majanduslises nii mõndagi teha, mis ta seisukorda kergendaks. Et aga need sammud seisaksid

Saksa suurtöösturitele suuremate mak-
sude määramises, selles on leppimatus.
Kui pahempoolset Saksamaal maksta
soovitavad parempoolsete taskust, siis on
see parempoolsetele isamaa äraandmine.

Igatahes on huvitav ära oodata,
kuidas Saksamaa välised asjad kujunevad,
kuna teatud määral nad on tingitud par-
teide sisemistest võitlustest.

Pahempoolsete «eriarvamisel» kõ-
nesolevas küsimuses on aga elus omad
suured juured. Kui ülal jutt oli Saksa-
maa elu välisest korralikust ja häast
väljanägemisest, siis peab muidugi mee-
le tuletama, et selle välise koore all kõik
hiilgav ei ole. Puudus ja viletsus on
suur, iseäranis Saksa keskklassi. amet-
nikkude ja intelligentsi keskel. Tööliste
seisukord, muidugi, pole ka hiilgav, kuid
nende organiseerumise tõttu siiski ker-
gem. Saksa keskklass sööb juba aastad
aseaineid ja neidki vähe. Keskmise
Saksa ametnik saab, kursi järele rehken-
dates, 3—4 tuhat Eesti marka kuus palka.
Professor ja kooliõpetaja samuti. Just
see klass kannab sellega omadel õlgadel
Saksamaa poliitilis- majanduslike võitluse
pääraskused. Suurtöösturid, kes seda
poliitilis-majanduslist võitlust juhivad, ei
tee seda mitte. Sellega on arusaadav
kibedus nende vastu ja ka etteheide,
miks nad järelandlikumad ei ole.

Saksa elu üldjooned kajastuvad Ber-
liinis muidugi vastu.

Väliselt on Berliin ikkagi hiilgav
suurlinn, mürisev, töötav, rikas, täis
elegantseid sõiduriistu ja küllaldaselt
määral ka nende sõiduriistade tarvitajaid,
ühes kõigi nende atribuutidega, mis
nende sõiduriistade tarvitajatele veelgi
vaja läheb. Kaupluste, kergesisuliste
teatrite, restoraanide, kohvimajade, ki-
node ja öölokaalide hiilgus on silmipi-
mestav. Ning Berliinis on neid palju, kes
seda kõike tarvitada võivad.

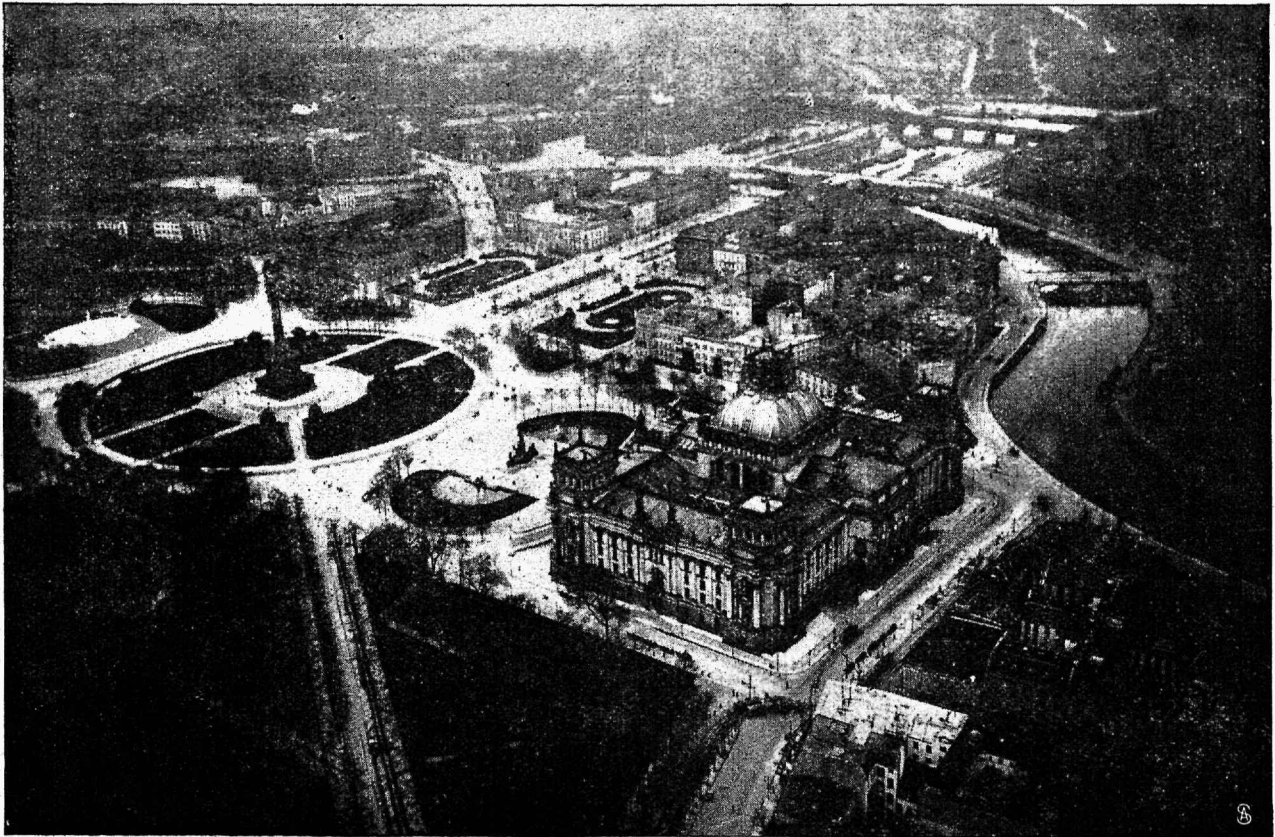
Kõigetoredamas Berliini linnajaos,
Westenis, näed harva kehvalt riides
käivat inimest. Selle linnajao päätanavad,
Kurfürstendamm ja Tauentzienstrasse,
kihisevad peenest publikumist, elumaitse-
jatest, flaneerijatest, jalutajatest. Siin
asuvad peenemad joogi- ja lõbustuskohad,
siin käivad karjad müüdavaid naisi ja
öösiti salatantsumajade agente, kes tasa
omi asutusi soovitavad.

Berliini kesklinnas (Centrum) asuvad
Friedrichi ja Leipzigi uulitsad ja bulvar
Unter den Linden ei jää Westenist maha,
kuigi siin juba rohkem äriühtlased on ja
selle tõttu igasugust publikumi segamini
liikumas. Leipzigi uulits on suur «sisse-
ostu» koht. Siin asuvad Berliini suure-
mad ja kallimad kauplused. Kallimad
ka oma kaubahindade poolest (kusagil
kõrvalisemas kohas saab mõnikord kaks
korda odavamini osta, kui Leipzigi uulit-
sal). Friedrichstrasse ja Unter den Linden

on rohkem lõbu-, kui äriuulitsad. Nad
kubisevad joogi- ja söögikohtadest,
öökõrtsidest, kabareedest.

Tundes ainult seda elu paistab Ber-
liinis kõik korras ja rikas olevat, rikka-
likult hiilgav ja rikas. Kuid minnes Põhja
ja Ida linnaosadesse ja alevilinnadesse,
võib ka teist elu näha. Inimesed küllaltki
kehvalt ja nõrgalt riides, puuduse kahva-
tus näol. Ometi peab siin juure tähend-
dama. et ka neis linnajagudes mingist
«Venemaa korrast» juttugi ei ole. Ber-
liinis ei lõhuta küttepuudusel maju, ei
lama uulitsatel surnukehad - ei, Berliin
on igal pool, nagu ennemgi, korrashoitud
suurlinn, võrdlemisi puhas, hetedasti val-
gustatud, korrapärase liikumisega, muga-
va välise komfordiga.

Kui kusagile Berliini linnaäärsesse
majja astuda, ilusasse majja, sest need
majad on uuema arhitektuuri järele
ehitatud ja näevad kenamad välja, kui
südalinna vanad ehitused, siis võib arvata,
et siin puudust juttugi ei ole. Kenad
ersatz-marmoriga lõõdud eeskojad, trep-
pidel vaibad, — annab sarnane pääs-
jalikult väikestest ametnikkudest elutsetud
maja täieliku jõukuse pildi. Ja ka mõnda
korterit astudes paistab sama pilt. Korralik,
kena mööbel, puhtus, kord, — nagu ikka
Euroopas olnud. Ainult — ainult, kui
pererahvas sööma hakkab, siis ärge
vaadake, mis ta korralikult serveeritud
laual on: see on praeguse aja Saksamaa.

Berliin.

Riigipüeva hoone.

KUIDAS BERLIIN LÕBUTSEB.

Berliinlane, olgu mis klassist ta
tahes, ei saa iial ilma «lokaalita» läbi, ei
saanud seda ilmasõja suure puuduse ajal,
ei saa seda ka nüüdki. Kes istub pisi-
keses mustas alevi õlepoes, kes Friedrichi
uulitsal või Kurfürstendammil, aga «istu-
ma» peab. Säälijuures ei tarvita keskmine
sakslane palju üle ühe kruusi õlle. Vii-
masel ajal küll on ses suhtes aeg oma
nõudnud ja priiskavaks teinud igapähe, kel
see vähegi võimalik.

Pääle otsekoheste kõrtside on Ber-
liinis igat teist sorti lokaale, tantsudega,

ja ilma. Väikestest tantsukõrtsidest,
Dieledest, alates kuni «Wintergartenini»,
Berliini suurema varieteeni, on vahendid
tuhandeid. Nendest on, nagu «Winter-
garten ise, «Scala» j. t., mõned päris
kunstilised asutused selles shaanis, kuna
mõned jälle, nagu «Libelle», «Grille»,
«Berlin-Wien» jne. üsna kõrtside kõrtsid on
ja naisteturu poolest veel midagi rohkem.

Pääle avalikkude kohtade on iseä-
ranis viimasel ajal palju siginenud sala
kohtasid (mida juba enne oli), kus paljad
naisterahvad tantsivad (mõnikord ka

sukad jalas) ja kus tihti ka publikum
paljalt kaasa laseb.

Politsei peab agarat võitlust, kuid
aeg on kangem — puudus ja lõbutsemine
tõusevad proportsionaalselt ja näitavad
mõlemad omi kõrgusi.

Õigeks Berliini massiteatriks on kino.
Neid on sadandeid, häid ja halbu. Suu-
remad ja toredamad kinod asuvad Wes-
tenis ja Centrumis. Nad on avarad,
puhtad, mõnusad; vaipadega kaetud
trepil võtavad sind livreedes teenrid vastu,
paljudes töötab lift.

Berliini kinoetenduse kohta võib öelda, et ta rahuloldav on. Mängib viisakas orkester; keegi ei kisenda, ümbrus ei shokeeri, ekraani valgustus laitmata — mitte nii, kui meil, kodumaal, kus kinod on küll kõigist tarvitatud, kuid kus kinole veel keegi nõudmisi ei tee. Meie kinode sisse-sead on veel ikka balagaanlik, ka osa publikumi ülalpidamine mitte teatrilik, vaid balagaanlik, piltide valgustus nõrk, teenimine hooletu, ruumid külmad ja mustad. Berliini paremas kinos istud mitte vähem mugavalt, kui kõige kallimas teatris. Ja piltide valik on kinode rohkuse tõttu suur. Ei pruugi igat pahna vaadata.

Sakslastel, eriti berliinlastel, on omad «kino-tähed», keda nad austavad. Kuritegijate ja «kurjusevürstide» mängija Paul Vegener, kõikide noorte piikkade «arm», traagik, tõesti suurejooneline näitleja, Conrad Veidt, naisiludused: Liane Haid, Lia de Putti, Lotte Neumann, Lia Mara jne., jne. Neid võib Berliinis kinoesietendustel ka päris elusalt näha ja nende tõelises olemasolus veenduda. Kitsama teatripublikumi jaoks on Berliini teatrid (neid ei saa laiem publikum ka kalliduse pärast tarvitada, kuna teater üldiselt pea sama kallis on, kui meil, kino aga kümme korda odavam).

Esimesel kohal on sel alal kahtlemata Berliini draama — kui draamaks Berliini juhtivat teatrikunsti üldiselt veel nimetada võib. Sest Berliini paremad näitejuhid lavastavad nüüd «draamasid» nii, et nad enam draamad ei ole, vähemalt nii, kuidas neid meil mõistetakse.

Uuem vool Saksa teatri alal ei tunnista enam draamat kui sarnast «kirjanduse propageerimist», millena lõi draama meil näit. Menning «Vane-muines» ja millena ta meil ikka veel püsib. Saksa teatri uuendajad nõuavad teatrit teatrile. Selle järele pole õieti enam ei draamat, ei ooperit, ei operetti; kõiki neid elemente võib ühes tükis tarvitada, neid kunstiliselt kokku liies. Ei ole enam kellegi uudis, kui Berliini moodsates lavastustes «draamat» kogu etenduse aeg muusika saatel ette kantakse, kui tas osalised kord plastikaga, kord aariatega, kord balletiga esinevad. Ja kogumulje on üllatav. Tundub tõesti «uue kunstina», rabab, mitte sugugi ainult tehnikaga, vaid kahtlemata ka tõsise kunstilise dünaamikaga. Tundub tõesti, et teater on teatraks s. t. näitleja annab enesest kõik, mis tal on, ta tarvitab seks kõik võimalused ära — liigutused, sõnad, shestid, laulu, muusika, — ta ei propageeri ainult kirjandust, ta kehastab teatrit omas isikus.

Sellepärast ongi väljamaal operett nüüd uuesti

Liane Haid.

Berlin.

Unter den Lindeni bulvar.

au sees, teda peetakse teatri ajakunstiks, kuna ta näitlejale pakub võimalusi end nii ja teisiti maksma panna — laulu, sõna, shesti, tantsu ja muusika abil. Ning operetti on hakatud «peenendama» ja «operi mõju alt päästma».

Hääd operetti saab Berliinis ainult paremas Berliini operiteatris (Berliner

Theater) näha. Keskparasust on kõik kohad täis.

Berliini ooper on nõrk. Oieti on see teatrirahu nii ajast maha jäänud, et ta uuema aja inimest enam ei rahulda. Hääd laulu ja muusikat võib ju kontserditel kuulda, puht-teatrikunstiliselt on aga ooper täiesti iganenud. Berliini

ooperitel, näituseks, on hääd hooned, kõige paremad muusikakoored, suurepärased dekoratsioonid ja kostüümid. Aga lavastus on vanamoeline, puine, igav ja elutu. Kas tuleb see üldse ooperi vana-dusnõrkusest või eriti Berliini ooperi vigadest, — jäägu lahtiseks küsimuseks.

— 1.

MIS UUE EUROOPA SÕJA JUTTUEDEST ARVATA?

Teravate suhete edasikestmine Saksa- ja Prantsusmaa vahel ja üksikud siit säält üleskerkivad, kuid mõõdaminevad pilved poliitika taevas hoiavad ikka veel meeled äreval. Uue Euroopa sõja tekkimise jutud ei kao. Kollitatakse ilmasõja kordumise-ga, ilma et asjaolusid tõsiselt läbi haru-tataks.

Vaatame korraks lühidalt ringi, kes need siis oleksid, kes ilmasõja uuesti algak-sid ja kas on see võimalus üldse olemas.

Päategur, keda uue sõja tekkimises arvesse võetakse, olevat kõrvuni sõjariis-tus seisev Venemaa. Venemaa olevat maikuuks väljaastumiseks valmis. Sarna-sed õhkamismärgiga varustatud päälkirjad ilmusid ka meie lehtedes ja ilmuvad ikka edasi, ilustatud sellekohaste piltidega, kus nõukogude Venemaa vägevust lugeja-tele päälle suggerieritakse, saladuslikult mõista andes, et nõukogude Venemaa hoiab ilma rahu sabapidi pihus ja võib maailma purustada ehk talle armu anda. Kena propaganda nõukogudele.

Lahutagem küsimust.

Esiteks, ei tähenda Venemaa kallale-tungimine Poolale, Rumeeniale või Balti-riikidele veel sugugi ilmasõda, kui see kallalletungimine on sihitud ainult maini-tud riikide vastu. Neid riike võib Vene-maa alati alla heitma tulla, tähendab, on selle sõja võimalus alati olemas ja peab teda erilisel võtma.

Et see küsimus meile tähtis ja kar-detav, on iseasi, kuid ilmasõda toob see vaevalt. Selle küsimuse lahendamine kuulub endiste Vene piirimaade iseseis-vuse kaitsmise küsimuse lahendamisse.

Jääb üle teine kombinatsioon: Saksa-Vene sõjaline liit Prantsusmaa vastu. Selle müüdi ümber teevadki poliitilised ilmahukkumise apostlid oma poesiat. See peabki tooma uue maailmasõja — ja just maikuul.

Aga olgu, oletame, et enamlased tõesti nii naiivsed oleksid, et nad sõda alustaksid, ja sakslased nii mee-le ära heitnud, et nad enamlastega koos välja astuksid.

Kõige lühem ringvaade seletab, mis siis sünnib.

Et sakslased midagi teha suudaksid, selleks peavad nad esialgu tingimata Venemaaga ligemasse otsekohesesse ühendusse saama. Sest esialgu saaks prantslaste vastu ainult Venemaa korralik-ku sõjaväge saata — läbi Saksamaa — ja Saksamaa saaks end sõjariistu panna ja varustada ainult venelaste selja taga ja Venemaa tagavaradest.

Kui lähekski Venemaal korda Saksa-maad ümbritsevast Poola-Rumeenia võõst laiemat teed läbi murda, et Saksamaaga ligemasse otsekohesesse ühendusse astuda, siis oleks sarnane seisukord isegi «vägevale» nõukogude Venemaale, vaata-mata ta hammasteni sõjariistus olekust, strateegiliselt üpris riskantne: Terve rida vaenulisi riike endale seljataha jätta ja Saksamaad sõjariistu panema minna! Kahjuks vist enamlased nii lollid ei ole, kahjuks, sest see oleks enamluste lõpp. Saksamaa saaks kommunismist üle ujutatud (mis ju oieti Moskva unistus on), kuid sellega oleks ühtlasi nõukogude selg kodus paljas, Peterburg ja Moskva kaitseta, kuhu juba Prantsusmaa seekord kindlasti õige ja korrapärase intervent-siooni oskaks saata — Kirilliga.

Teiseks näitas juba läinud ilmasõda, et võit sarnastes sõdades on selle pärast, kes ma j a n d u s l i s e l t vastupidavam ja organiseeritum, kelle transport korra-pärasem ja kelle tagavarad suuremad. Maksab aga ses suhtes nõukogude Venemaast üldse rääkida! Sel maal korralikku sõtta minna oleks enesele kuuli pähe laskmine.

Ning kindel on, et nõukogude herrad sugugi nii naiivsed ei ole, et nad seda suure masstaabiga sõda tõsiselt ihkaksid. Naiivsed on need, kes nende kõnesid, kirjutusi ja sheste ses mõttes tõsiselt võtavad. Nõukogude Venemaa juhid on juba küllalt näidanud, et nende ainsaks vägevuseks on jäänud k õ m u. Aasta tagasi taheti maailma kuulsa «nepiga» ära tüssata. Kuid see ei lõõ-nud läbi. Nüüd võtab Trotski kogu maailma päälinnasid uue «nepi»-taolise õhu-laevastikuga. Vaadake ainult punase Venemaa poole — sääl on maailma saatus vaekausidel. Oh, tühja, ei suut-nud Nikolai maailma ära võita, siis ei suuda seda Trotski juba ammugi. Vene-maa grandioosne õhulaevastik jääb kindlasti samaks kõmuks, kui Venemaa elekt-riifitseerimine — juba mõne kuu pärast on ta unustatud ja meie kuuleme ehk uut lärmi uuel papist trummil.

Nii võib küll üsna kindlasti oletada, et uue ilmasõja tekkimine, kus veel päälegi Venemaa pääjõuks peaks olema, on lihtne kõmu, millega Venemaa enam-lased uskujaid hirmul peavad: Venemaa käib ü'e kõige.

Peab veel meeles pidama, et rahva-massid kogu ilmasõda pärast ilmasõda sõjajaenulised on. Ükski uus ilmasõja-stiililine sõda ei või nüüd kaua kesta, sest et armeed nii või teisiti sõja vastu mässu saavad tõstma, ükskõik kas revolutsiooni või mõnel teisel kujul. Võivad tekkida ainult «kohalikud» sõjad, kitsa-mate huvidega, partisaanliku, rahvaliku sõdimisviisiga. Kuid need ei muutu käeso-leval ajal enam üldisteks sõdadeks. Kui Austria päaletungimine Serbiale (ilmasõja algul) nüüdses õhkkonnas oleks sündinud, siis oleks ehk ilmasõda tulemata jäänud.

R.

Konstantinoopol.

mis mitu aastat liitlaste ülemvõimu all olnud, kuid viimaste Türgi võitude tõttu jälle Türgi päälinnaks saamas.

METSAD

Daani kirjaniku J. V. Jensen'i reisi- ja jahijutud India poolsaartelt (Järg).

Kaljuhüppur.

Birubunga riigis on ainult üks samanimeline linn, mis just jõesuu juures seisab ja ookeani pikkade, aeglaste tõuslainete eest kaitstud on. Majad on suuremalt jaolt bambuse pilliroost ja palmitsetud mattidest tehtud ja seisavad palmisammastel jões. Mõnedes majades elavad hiinlased, neid on Birubungas palju, nagu igalpool taga-India poolsaartel. Nad saavad päriselanikke maalt väljatõrjuma, kuna hiinlased inetuna eluviisiga on; aga aeg annab hääd nõu. Ühes suuremas Hiina majas elas ainuke valge elanik, üks daanlane, nimega Boye. Hiinlased, selle maja omanikud, kandsid iga päev suitsetamise puid puust altarile. Ta lubas seda neile, kuigi ta oleks võinud seda ära keelata, kuna ta hästikasvatatud daanlane oli ja kuna kollanahad nii alandlikult ta ees põrmus roomasid ja nii armetud välja nägid. Sel kombel saavad nad viimaks ülekaalu. Ühel ilusal päeval pistavad nad tulesid orad herra Boye silma, et sellest lõbu tunda, kuidas see suitseb ja kuidas ta nendelt armu palub.

Mina elasin herra Boye juures, ja igal ööl kiikus maja tasaselt omadel sammastel, mida vesi vahetpidamata suudles, ja igal ööl kostis palmilehestiku katuse alt laulvate sisalikkude „dvakk, dvakk!“, kui nad mõne lendava putuka kinni olid püüdnud ja seda parajasti sööma hakkasid.

Ma rändasin lõbusa tujuga risti ja põiki ümberkaudsetes dshunglites ja pidasin jahti tuikete, jäähindude ja leguanide pääle. Sääal oli palju metstuikesi, kes lõbusalt soojades padrikutes kudrutasid. Nende lend ülespoole oli otsejooneline nagu küünal, ja kui ma neid püssist lasksin, paistis nagu saaks see lend keskelt läbi pooleks lõigatud, ja nad langesid nagu kivid maa pääle. Jäälinnud lendasid kah väga kiiresti, ja kui minu kuul neid lennu pääl äkitselt tabas, siis näis, nagu põleks õhk sini- ja punavärviliselt. Leguanid olid rahuarmastajad, lendava mao kujulised rohusöödikud, ma lasksin neid ainult siis, kui nad nii kiiresti jooksid, et ma neid jooksu pääl enam selgesti ei näinud. Siin oli nii mõngi paras juhus No. No. 7 ja 3 haavlite jaoks. Ühel päeval aga juhtus midagi, mis mulle meele tuletas, mis jaoks ma Birubungasse tulnud.

Kord päälelõunal, pool tundi enne päikseloodet, kui valgus juba jõuetu oli, läksin läbi ühe mangrometsatukakese. Sääal näen korraga üht loomakest üle valgustatud metsalagendiku ruttavat ja panen kohe püssi palge, kuna ma teda leguaniks pidasin. Et loomake aga kuulist tabatuna peatus ja nagu millegi üle järeilmõtles, nagu oleks talle ta kiire jooksu pääl midagi väga tähtsat meele tulnud, mida ta unustanud, nägin ma, et see üks palju kitsam loom oli.

Lähemale tulles nägin, et see üks kaljuhüppur oli. Ta vaatas mulle omade väikeste mustade pungis sil-

makestega otsa, ja ta tuletikupeened säärekesed kõverdusid surmakrampides. Terve see väike kogu ei olnud suurem, kui kana.

Hämardus, ja mind valdasid imelised mõtted ja tunded, nagu oleks ma müstilikkust ta jooksus peatanud! Kas ei olnud midagi suurest looduse saladusest selles muinasjutulises loomakeses, kes omi silmi läbi tiheda pimeduse mu päält ära ei pööranud? Mu meele tuli kivistunud ürghobune New-Yorgi muuseumist, kes kauges maailma ajajärgus väljasurnud oli ja arvatavasti mitte suurem ei olnud, kui see kaljuhüppur. Ma tundsin himukalt ja pooleldi õudusega üht omapärast, karget lõhna, mitte väljaspoolt, vaid minu kõige sügavamas sisemises mälestuses, nagu oleksin ma läbielanud maailma meeoleolu igavesti kadunud ürgaegadest...

Aga samal silmapilgul näen, et kaljuhüppur suure pingutusega viimases krambis üht oma viirastuslikelt peent säärekest tõstab, kuna ta mulle sellega nähtavasti mingisugust märki tahab anda. Ja samal ajal mõistan ka ilmet ta surevates silmades. Tal on mulle midagi teatada, tal on kahju, aga ta on siin looduse ülesandel, üks jäme nali ehk, aga see on tungivalt tarvilik, et ma teda mõistaks, enne kui ta sureb. Tema tahtvat mult ainult küsida, kas ma Birubungasse selleks olen tulnud, et kaljuhüppurite pääle jahti pidada, kas ma tuhanded penikoormaid selleks olen reisinud, et niisuguseid haledaid, väikseid eksemplaare kõige suurtsugusematest metsloomadest tappa? Ma läksin tulikumaks häbi pärat ja pöördusin ära sellest väikesest muinasloomakesest, olles oma südame kõige sügavama põhjani trehvatud.

Tal oli õigus. Ma ei olnud ju Birubungasse tulnud selleks, et metstuikesi ja kahekabjulisi võimalikult väiksetes dimensioonides maha lasta. Ja nüüd alles mõistsin korraga, missuguste mõtetega end olin äitunud, kuna ma siinsetes „dshunglites“ — hu, hu! — ümberaesisin, kus isiklik julgeolek sama suur on, kui Kopenhageni Uue Kuningaturu muruplatsidel. Ma oli ise end vahepääl sellega trööstinud, et aastate jooksul nii palju elavaid tiigrid surelikkude inimeste poolt maha lastakse, et see kellegi õnnetus ei ole, kui ma siin mõne aja rahus elan ja siis koju tagasi reisin ja jutustan, et ma ühe tiigri olen maha lasknud.

Nüüd sain aga üht meeletuletuse. Ja mis ma kogu aeg olin teinud, seni, kui see teadmatult sündis, see oli mulle nüüd päris võimatuks saanud. Ma ei võinud enam iseend petta, ja keda siis veel petta? Hää, nüüd ei jäänud mul enam muud üle, ma pidin trunks jääma ülesandele, mis jaoks ma Birubungasse tulnud: tiigrit üles otsida ja tappa.

Ali.

Ma ei olnud mitte ainult tiigrijahi pärast Birubungasse tulnud. Spordimehed Singapores jutustasid mulle ühest imelisest mäest, mille jalg kuni Birubungajõeni ja mille tipp peaaegu igavese lume piirini ulatab. Iialgi veel ei olnud ükski eurooplane sinna üles roninud, kuna väga raske oli läbi ürgmetsa tungida, mis ta alumisi kuristikke kattis. Sääal kubises metsloomadest. Päriselanikud kutsusid seda mäge *Bukit alam'iks*, mis tähendab maailma mägi. Ta seisab oma jalaga troopikalistes soodes, kus kasvab repentes, mida malaiialased ahvipeekriks kutsuvad, ja ta tõuseb läbi kõikide õhukordade ja taimekasvu kih-

tide üles kõrgele, kus igasugune elu lõpeb. Singapores viibides teatasin ma Inglise maadeteadlaste ühisusele, et mul kavatsus on *Bukit alam'i* otsa ronida, et teda uurida, ja teel ettejuhtuvaid tiigrid maha lasta. Sellepääle reisisin ma Birubungasse. Aga kui mul ei oleks olnud juhtumust selle kaljuhüppuriga, ma oleks arvatavasti oma missiooni täiesti unustanud ja selle asemel elukutseliseks metstuikeste jäägriks välja õpinud.

Ma läksin koju ja põletasin ise oma taga kõik laevad, kuna herra Boye teatasin, et tahan edasi siemaa sihis reisida, et metsloomade pääle jahti pidada

ja *Bukit alami* otsa ronida. Kui ma seda ise ütlesin, siis pidi sellel küll tõsi taga olema. Herra Boye rääkis sellest külmavereliselt minu nimel mõne võimurikka malaialasega. Ma ei oskand veel palju Malaia keelt, aga ma kuulsin herra Boyet ikka ja ikka jälle *rimau* rääkivat, mis tähendab tiigrit, ja *rimau, rimau* kordasid malaialased, kuna ma nägin, kuidas neil hirm nahka puges, kuidas neil tahtmatult külmajudinad üle palja keha jooksid, nende põlvi nõrgestades ja varbaid harki ajades. Sõna *rimau* paljas nimetamine muutis nende keha värvituks, nii et nende läikiv vasekarva nahk kahvatas ja neile tinaplekid näkku ilmusid. Sellepääle vaatamata rääkisid nad herra Boye verandal väga üleolevalt *rimau*'st, kuigi ükski neist valmis ei olnud minult mu dollarisi minu teejuhina vastu võtma.

Muidugi ei pruugi nüüd keegi mõelda et malaialane kartlik oleks. Aga tal on närvid.

Selleks näitus.

Ühel päeval võtsin kaks noort poissi omaga jahile kaasa rahulistes Birubunga dshunglites. Ja kui me parajasti ühes tihedas põõstikus olime, nägin ma, kuidas üks neist omad silmad ühe teatud koha päälle kinnitab ja samal silmapilgul otse nagu surema hakkab! Ja ta vajub põlvili, sest jalad ei taha teda enam kanda, selg ja kukal tarretavad, kogu ta ihu kaotab oma värvi, muutub hallkollaseks vaskpunase asemel, ta nagu upub, silmad langevad auku, suu on jõuetult ümber hammaste ja ainult vaevaga liigutab ta külmi huuli ja kogeleb ühe sõna:

Sladang!

Ja kui siis teine seda sõna kuuleb ja oma kaaslast näeb, heidab ta ilma ühegi häälituseta maha, nagu halvatud ja liikmed juba külmad. See on noorem neist.

Orang punja! ütleb siis esimene ja hingab kergendatult, saab ühe sekundi jooksul jälle elavaks, tõmbab sügavasti hinge, higi pääseb tal välja ja ta hakkab naerma.

Teine tõuseb kah üles, nuuksub paar korda, väristab end rahule ja naerab, naerab armastavate, veel haigete silmadega...

Sladang on metshärja nimi. See on ainuke loom, kes inimesele kallale tungib, ilma et teda enne puudutataks; seda võib ju ühelt härjalt oodata. Niisugust arvas malaialane näinud olevat (juhtub, et härjad linnani tungivad). Samal silmapilgul aga tundis ta ära, et härg, keda ta näinud, üks *orang punja* oli, ühe malaialase omandus, tähendab taltsutatud. Kogu see sündmus kestis vaevalt ühe sekundi ja selle aja sees reageerisid noore metslase närvid nii vägivaldselt, nagu ma praegu kirjeldasin. Selle järele võib arvata, et kõik malaialased, kes tiigritest söödud saavad, surnud nagu hiirekesed on, enne veel, kui tiigri küüned neid saavad puudutada.

Sellepääle vaatamata aga avaldab malaialane oma arvamist ilma ühegi kartuseta selle suure kässi üle.

Vahepeäl omasime ühe mehe, kes oma hirmu tiigri ees ei varjanud, ja just see avaldas nõusolekut mind metsadesse juhtida, kus ta elutses.

Selle mehe nimi oli Ali.

Ta elas päevapikkuse teereisi võrra pärijõge, kus tal mitmesajapuine kookuspalmide metsakene oli. Ta tuli vahetevahel linna, et herra Boyele kopra ja pipart müüa, ja sel juhusel saime taga kaubale ja tegime kindla lepingu. Ta võttis oma pääle mind vastuvett mööda jõge üles läbi metsade kuni *Bukit alami* mäe jalani saata. Kui meie niikaugale olime jõudnud, pidi üks teine mees, keda ta tundis, nimega Matti, mulle mäe otsa ronimises teejuhiks tulema ja ta ise pidi kandjate ja toidumoonaa eest muretsema. See Matti oli herra Boyele kuulujuttude järele tuttav, ta oli ümberluusija jahimees, kes üleval teedeta metsas elutses; ta oli Penangis soldatiks olnud ja rääkis Ingliskeelt. See oli mees minu jaoks.

Ali oli vana kuivanud malaialane, hapude silmadega ja kõhna kehaga. Ta hall rind oli nagu ärapälenud ahjupõrand, tuhaga pragude vahel, ja ta kõht oli nii ära kuivanud, nagu gummipall. Närviline ei olnud see mees sugugi ja hirmu tiigri ees ei pruukinud tal tõesti olla; tema küljes ei olnud midagi isuäratavat.

Muu seas oli ta *haji*, see tähendab, ta oli suure palverändamise läbi teinud Mekkasse ja kandis türkis kiviga sõrmust. Ta kiitles oma usurändamisega, sest et ta selle pika reisi pääle vähem oli kulutanud, kui ükski teine malaialane enne teda. See oli hää soovitus. Ja leping, mida me temaga tegime, oli ka mulle väga kasulik; ta sai minult iga päev naeruväärt väikese summa, et mulle pakikandjaid ja mis ma veel muidu omal teekonnal tarvitsin, muretsema. Ali oli aumees ja mulle väga tarvilik isik. Meie kaubategemise ajal oli tal igakord ilus turban pääs ja vana kõrgevärtusline khriis vöö küljes. Sel päeval aga, kui ta mulle järele tuli, oli tal vilets riidelapp pääs ja ei mingit kallist sõjariista vööl; see andis mulle temast hää mulje. Ta oli kokkuhoidlik mees, kes kokku hoides rikkaks oli läinud, üks nende hulgast, kes sellest algavad, et uulitsalt nõopnõela üles võtavad ja sellega liiakasuvõtmist toimetavad; ta saab kindlasti mulle kohane mees olema.

Paadis oli kolm pikka malaialast, inimesed, kes Ali poolt teekonna jaoks pakikandjateks ja sõudjateks palgatud! Kõik kolm olid ta pojad! Seda parem, *Ali haji!* Ainult mitte vale häbi!

Minu plekktoosid ja teised asjad said paadi põhja laotud. Mul oli kaasas madrats tekkidega ja üks moskitovõrk, kohvikann ja tulekivi, juhtumiseks, kui minu tikud märjaks saavad (seda tüli ei oleks ma pruukinud endale teha, sest orang utangid, kes mulle pärastpoole teekonnal vastu tulid, tarvitasid Jönköpingi tuletikke*). Mul olid igasugused konservid kaasas, aga mitte palju, kuna me ju omale toitu ise küttida võisime, üks toos kohvi, ühes pudelis sool, et ta mitte ära ei sulaks, ja siis muidugi õhukindlas kastis mõned naelad tubakut. Pääle selle kaksteist pudelit whiskyt, mitte rohkem. Liig palju on troopikamaadel kahjulik. See oli *Royal Whisky William Sanderson & Son* Leithis, ja ma võin seda whiskyt uurimisreisijatele kõige soojemalt soovitada.

(Jürgneb).

*) Siin teeb kirjanik Rootsi tuletikkudega nalja. Tõlk. t.

« E U R O O P A E L U »

püüdeks on sellelaadistate väljamaa ajakirjade eeskujul olla sidemeks kodu- ja väljamaa vahel, tuues erikirju kodu- ja väljamaa tsentrumitest, andes ülevaateid Euroopa elu aladelt sõnas ja pildis ja avaldades tõlkeid paremate Euroopa kirjanikkude teostest.

Sellega ei ole „Euroopa Elu“ ilmumine väljamaal juhuslik ega olenev ainult kodumaa trikioludest, nagu teistel väljamaal ilmuvatelt Eesti ajakirjadelt, — oma sihtidele vastavalt on „Euroopa Elu“ ilmumine väljamaal põhjendatud.

Tellige sellepärast omale „Euroopa Elu“, kui ainus väljamaal püsivalt ilmuv Eesti ajakiri.

«Euroopa Elust»

s e n i i l m u n u d :

N° 1 järgmise sisuga: **Viini kiri.** *Reis transiit-viisadega. Eesti suurlinn* (kiri Tallinnast). **Hirm** — Maurice de Marsani jutustus. **Varga päevaraamat** — Eugen de Brioux järele. **Süütu** — Henri Barbussé'i jutustus. **Kalliskivid** — Gui de Maupassant'i jutustus. **Lahutus** — Michel Provaini stseen. **Sultani haarem** — «Revue des Revues'st». **Mood ja kultuur** — Dr. Norbert Stern. **Teater ja muusika** — Operett Tartus; Ella Iibaki tantsuõhtu Berliinis. **Kiskjad loomad kinos.** Jne. Tekstis üle viiekümne pildi Viinist, Tallinnast, Lätist, Leedust, teatri, kino, moe, päevasündmuste ja teistelt aladelt. 24 lehekülge. Hind 35 Emk.

N° 2 järgmise sisuga: **Pariisi kiri.** **Võitlus teatri ümber** — Berliini teatrikritiku Herbert Iheringi kirjutus uemast teatriliikumisest Saksamaal. **Tartu vabastamine** — kirjutus Tartu vabastamisest enamlaste ikke alt 14. jaanuaril 1919. **Tartu kiri.** **Mood ja kultuur** (järg) — Dr. Norbert Stern. **Metsad** — Joh. V. Jensen'i jahijutud Indiast. **Hää jatkaaja** — Aleksei Remisovi grotesk. **Saladuslik iseloom** — Anton Tšehovi jutustus. **Väljamaa naljad.** Jne. Üle seitsmekümne pildi Pariisist, Tartust, Tallinnast, teatri, kino, moe, päevasündmuste, humoori ja teistelt aladelt. 32 lehekülge. Hind 45 Emk.

„Euroopa Elu“ sisu ei vanane. Iga ta number pakub iseseisvalt huvitavat ja ajakohast lugemist ühes piltidega, millel kestev tähendus.

K A P P

Prantsuse kirjaniku Guy de Maupassant'i jutustus.

Pääle lõunasööki hakati naisterahvastest rääkima, ja millest muust siis meesterahvastel rääkida ongi, kui nad ise-keskis on! —

Üks koosolejatest lausus: «Minuga juhtus kord ülihuvitav lugu.»

Ja ta hakkas jutustama: „See oli mineval talvel. Ühel õhtul tundsin ma isesugust väsimust, sarnast piinavat rõhuvat väsimust, mis nihästi ihu kui hinge halvab. Ma istusin ainu-üksi kodus ning tundsin selle hirmsa igavuse lähinemist, mis teatavatel tingimistel inimest enesetampisele kihutab.

Palitult selga tõmmates astusin välja, ilma et isegi teadsin, mis ette võtta. Bulvarile jõudes, hakkasin ma lõpmata rea kohvimajade ees uitama, mis vihmasel ilma tõttu tühjad olid. Sadas peenikest vihma, ja see oli üks niisugustest, mis riided ja hinge läbi leotab; see ei olnud see mõnus piksehoog, mis nagu oavarrest laseb, kaasakistuid mõõdaminejaid värvate alla tõugates, vaid peenikene uduvihm, nii peenikene, et üksikuid piiskasi võimata on äratunda; kuid niiskust kogub alatasa juure ka riided saavad külmast veest ikka märjemaks ja märjemaks.

«Kuhu minna?» Uitasin ilma sihita ega teadnud, kus paar tundi ära võiks viita. Ja esimest korda otsusele jõudes, et Pariisis kohta ei olegi, kus õhtukese lõbusasti mõõda võiks saata, otsustasin Folies-Bergère'sse, sellesse lõbusasse naisterahvaste turuhoonesse minna.—

Suures saalis oli vähe rahvast. Pikas hobuseraua sarnases galeriis, mis jalutamise jaoks ehitatud, liikusid ühiskonna alamkihi inimesed, mida nende kõnnak, riided, juukse-sead, kübarad ja isegi näoakarv tunnistasid. — Meesterahvaste seast paistis harvasti mõni puhtaksetud lõug ja viisipärane ülikond silma. Mis aga naisterahvastesse puutus, siis olid nad samad kõikidele hästi tuntud olevused — inetud, käperdatud, rippuvate vormidega, rumalust avaldavate nägudega . . .

«Mitte keegi neist naisterahvastest», mõtlesin ma nende pääle vaadades, «mitte keegi neist langenud olevustest, rasvaläinud, tursunud, kõhukatest kõverate jalgadega soolindudest ei maksa seda luidori ära, mis ta saab, kui ta esialgu viis on küsinud.»

Kuid äkitselt pöördus mu tähelepanu ühe väikese kena mitte üsna noore, aga värske, elava ja meeldiva välimusega naisterahva pääle. Peaaegu arusaamatalt peatasin ma teda ja ilma et enesele oma tegevuse üle aru oleksin annud, hakkasin temaga rääkima. — Ma ei tahtnud koju täielisse üksindusse tagasi minna; ma pidasin sest üksindusest seltskonda ja langenud naisterahva kaitsetusi paremaks.

Ma läksin talle järele. Ta elas päratu suures majas des Marty's'i uulitsal. Tuled trepi pääl olid juba kustunud. Ma jõudsin väga pikkamisi ülespoole, iga sammu pääl komistades, iga minut vaha fikukest süütades ja minu ees sahisevale kleidile ikka järele astudes. —

Neljandama korra pääle jõudes jäi ta seisma ning praegu just lahti tehtud ust kinni pannes küsis ta minult:

«Siis jääd sa kuni kommikuni minu juure?»

«Muidugi, nõnda leppisime ju kokku.»

«Hää küll, mu kassikene, ma tahtsin ainult kindlasti teada, oota siin üks minut, ma tulen kohe tagasi.» —

Ma jäin pimedusse. Kuulsin, kuidas ta ukse kinni lükkas ja mulle näis, et ta kellegagi räägib. See halvas mind ja tegi rahutuks, mu pääst käis mõte läbi, et tal kallikene kodus on. Noh, mul on kõvad rusikad ja tugevad küljekondid, «saame näha», mõtlesin ma.

Ma jäin hinge kinni pidades teravalt kuulutama. Tingimata liiguti säääl ja käidi suure ettevaatusega kikkivarbil; viimaks kostis jälle ukse kinnilööök ja ma kuulsin, kuidas tasakesi räägiti.

Naisterahvas tuli põlevat küünalt käes hoides tagasi, «sa võid sisse astuda», ütles ta.

Ma astusin sisse ja sattusin hästi tuttavalt sissesetatud «mööbleeritud» tuppa, kus ripsist eesriided akna ees ja voodil punase siidiga kaetud udusulgne tekk pääl oli.

«Noh, kassike, ole kui kodus» ütles ta.

Ma saatsin kahtlase pilgu üle ruumi. Aga ei paistnud midagi, mis mu kartust oleks kinnitanud. — Ta võttis enese nii kiiresti riidest lahti, et enne juba voodis oli, kui ma palitu seljast ära jõudsin võtta. Ta hakkas naerma. — «Mis sul on? Kas oled soolasambaks muutunud? Noh, ruttu.»

Ma tegin tema eeskujule järele ja ruttasin voodisse. Aga viie minuti pärast tahtsin ma riided selga panna ja ära jooksta. Kuid see hirmus väsimus, mida ma juba kodus tundsin, halvatas mind täiesti ning ma jäin paigale, põhjatu läiluse päale vaatamata, mida see avalik voodi minus äratas. See tundlik ilu, millest see naisterahvas äsja sääl valgustatud saalis nii õhkus, oli nüüd minu kaenlas sootumaks kadunud – minu kõrval leidis madal naisterahvas, üks neist paljudest, kellede tuimad, kireta suudlused alati küüslaugu häisuga läbi on imbinud. –

«Kas sa ammu siin oled?» küsisin temalt.

«Viieteistkümnendamaal jaanuaril sai pool aastat täis.»

«Kas sa enne seda elaisid?»

«T. uulitsal. Uksehoidja tegi mulle sääl palju pahandust ja ma tuln säält ära.»

Ja ta hakkas uksehoidjast, kes talle palju paha teinud, pikka lugu jutustama. Aga äkist kuulsin ma voodi ligidalt isesugust kahinat, – nõrka ohkamist, siis kerget, aga üsna selgesti kuuluvat praksatust, nagu oleks keegi end tooli pääl keerand.

Ma tõusin ruttu istuli ja küsisin:

«Mis krabin see on?» «Ära karda, kassike,» vastas ta, «see on minu naabri naisterahvas. Vahesein on nii õhuke, et viimane kui krabin läbi kostab. Küll on aga need toad, kui papist karbid.»

Ma olin nii hirmus laisk, et uuesti teki alla pugusin. Ja meie hakkasime jälle lobisema.

Rumala uudishimu kihutusel, mis meesterahvaid langedud naisterahvastelt nende esimese armukiusatuse üle järele pärima, nende langemise loo päält katet tõsima, nende endise süütuse jälgi otsima sunnib, selles lootuses muidugi, et nendes mõõdalendavates mälestustes nende vastu armastust tunda, ladusin ma talle hulga küsimusi tema esimese armukese kohta ette. Ma olin kindel, et ta luiskama hakkab. Aga kas see ükskõik ei ole? Kogu selle vale hulgast lootsin ma ometigi üht tilgakest otsekohesust, südamlikkust leida.

«Noh, ütle mulle, kes ta oli?»

«Lõbusõidu laeva omanik, kassike!»

«Näe imet, jutusta siis, kuidas te kokku juhtusite.»

«Ma elasin sel ajal Argenteilis.»

«Mis sa sääl tegid?»

«Ma olin restoraanis tüdrukuks.»

«Missuguses?»

«Marin d'eau douce's. Sa tead seda?»

«Miks mitte. Bonanfanti juures?»

«Jah, tema juures.»

«Kuidas ta sinust jagu sai?»

«Sel ajal, kui ma talle voodit üles tegin, võttis ta mind kohe jõuga!» . . .

Selle juures tuli mulle ühe minu sõbra, sügava tähelepanekuga mehe, teooria meelde; ühe teatava haigemaja arsiiks olles olnud tal võimalik iga päev suure hulga tüdrukutega – emadega ja avalikkude naisterahvastega, kes kõike seda langemise häbi ja koledust läbi olid elanud, kokku puutuda; need olid kõik isaste ohvrid, kes neid rahaga taga ajanud. –

«Suuremalt jaolt,» rääkis ta mulle, «häbistab tütarlast mees, kes temasugune ja tema seisusest on. Ma olen palju materjaali korjanud, terved raamatud tähelepanemisi selle küsimuse kohta. – Süüdistatakse rikkaid mehi selles, et nemad rahva laste süütuse õied maha murravad, kuid see ei ole õige. Rikkad mehed maksavad õite eest, mis teistest juba maha on murtud.»

Ja oma naisõbra poole pöördes ütlesin ma naerdes: «Aga kas tead, mulle on sinu lugu tuttav. See lõbusõidu laeva omanik ei olnud esimene, kellele sa end omaks andsid.»

«Esimene oli, kassike, vannun seda sulle.»

«Sa luiskad, kiisuke. Kuid jutusta otsekoheselt kõik ära!»

Imestanud naisterahvas näis kõikuvat. Ma aga kõnelesin edasi.

«Kas näed, tibuke, ma olen nõid ja läbinägi. Kui sa mulle õigust ei räägi, siis panen ma su kohe magama, ning saan kõik teada.»

Väheste teadmistega, nagu suurem jagu neid olevusi, jäi ta kartlikuks.

«Kuidas sa teada said,» pomises ta.

«Noh, jutusta,» sundisin ma.

«Ah, esimene juhtumine: Seda ei maksa lagedagi. See oli kohalikkude pidustuste ajal. Seks päevaks telliti kuuluss kokk Aleksander. Niipea kui ta kohale sai, hakkas ta nagu oma kodus talitama; ta käsutas kõiki – peremeest, pere-naist, justkui kuningas . . . Ta oli suure kasvuga ilus meesterahvas, kes minutitki pliidi ees vagusi ei võinud seista. Ta karjus ühtelugu: Ruttu . . . mune . . . madeirat . . . Ja tarvis oli talle kõik jookstes kätte viia, muidu sai ta kurjaks ja hakkas niisuguseid asju rääkima, mida kuuldes maa alla häbi pärast oleks tahtnud vajuda. Õhtu, kui töö valmis oli, pani ta piibu põlema ja istus maja ukse kõrvale. Ja kui ma temast terve kandami taldrekutega mõõda läksin, hüüdis ta mulle: Hei, tule läheme kalda äärde, sa näitad mulle ümbrust. Ja mina, rumal, läksin temaga. Kuid niipea kui meie kalda ligi jõudsim, tarvitas ta minu kallal jõudu, ja nii ruttu, et ma arugi ei saanud, mis ta teeb. Ta sõitis samal õhtul kella 9 rongiga ära. Ja enam pole ma teda näinud.»

«Kas see kõik on?» küsisin ma temalt.

«Oh, ma olen kindel, et Florentiin ka temast on.»

«Missugune Florentiin?»

«Minu poeg.»

«Eks sa näe, Ja sa kinnitasid muidugi lõbusõidu laeva omanikule, et tema lapse isa on, kas pole tõi?»

«Noh ja, muidugi, kurat võtku!»

«Kas ta jõukas mees oli?»

«Ja, ta andis Florentiini kasvatuses kindlustuseks rentpaberi, mis kolmsada franki aastas toob.»

See hakkas mulle lõbu tegema.

«Väga ilus, mu tibukene. Tuleb välja, et sa kaugelki nii rumal ei ole, kui arvatakse. Aga kui vana su Florentiin nüüd juba on?»

«Hiljuti sai kaheteistkümmes aastaseks, kevadel läheb esimest korda armulauale.»

«Sest ajast hakkasidki oma ametit pidama?»

Ta ohkas.

«Mis siis, iga üks teeb nii kuida võib.»

Aga nüüd sundis toast kostev vali müra mind voodist välja kargama; see oli kukkuv keha mürtsatus, ning selle järele imelik krabin, nagu katsuks kukkunu kätega mõõda seina kobades üles tõusta.

Ma võtsin küünla ja hakkasin ärevuse ja meeleepahaga toas ümber vaatama; naisterahvas tõusis ka üles ja püüdis mind rahustada, et ma paigale jääksin.

«Ei ole midagi, mu kassike, kinnitan sulle, ei ole midagi.»

Aga ma sain juba aru, kust see imelik müra kostis. Ma astusin vaevalt tähelepanemisele ukse juure, mis voodi peasis oli, ma tegin ta kähku lahti . . . Minu ees pöranda pääl istus külma ja hirmu pärast värisedes väike, kahvatu, kõhn poisikene; ta surus end vastu suurt õlepõhjaga tooli, kust ta praegu maha oli kukkunud. Mind nähes hakkas ta nutma ja ema poole käsa sirutades läbi pisarate paluma:

«Ma ei ole süüdlane, mamma . . . ei ole süüdlane. Ma jäin magama ja kukkusin maha . . . Ära taple minuga . . . Ma ei ole süüdlane . . .»

«Mis see tähendab?» küsisin mina.

Segane ja kohmetanud, hakkas ta erutatud väriseva häälega rääkima.

«Mis pean ma tegema? Ma ei jõua nii palju teenida, et poisikese jaoks kuhugi korterit saada. Ma olen sunnitud teda oma juures pidama, kuid mul ei ole tema jaoks teist tuba. Ta magab alati minu juures, kui mul kedagi ei ole. Kui aga keegi tunniks ehk kaheks tuleb, siis peidan ma ta kappi; ta istub sääl väga rahulikult, ta saab aru, et see tarvilik on . . . Kui aga keegi terveks õõks jääb, siis kurnab see poisikese hirmsasti ära . . . Tal ei ole süüdi . . . Ma tahaksin näha, kuidas sa sellega toime saaksid, et terve õõ tooli pääl magada . . . küll sa siis räägiksid . . .»

Ta pahandas, karjus, käratses. Ja poisike nuttis edasi. Jah, see väene arglik, haiglane laps oli päris külma ja niiske kapi pojuke, kust ta aegajalt välja käis, et ema voodis end neil minutitel soojendada, kui ema juures keegi ei viibinud. Ka mulle tungisid pisarad silmi. Ja ma ruttasin minema.

„EUROOPA ELUS“ kuulutamine

tasub end sajakordselt,

sest „Euroopa Elu“ loeb jõukas ostujõuline rahvas nii linnas kui ka maal.

PAEVAL JA ÖÖL

Vene kirjaniku A. S. Grin'i jutustus.

I.

Kell kaheksa õhtul, metsa taha loodeneva päikese paistes, vahetas vahisoldat Moor vahisoldati Leedi sellelt vahikohalt, kust tagasi ei tulnud. Leed seisis kella kaheksani ja oli sellepärast võrdlemisi muretu; siiski, kui Moor ta asemele astus, tegi Leed endale vaikides ristitähe rinna pääle. Ka Moor heitis risti ette: surmatoovad tunnid — kaheksa, kaksteist langesid tema pääle.

— Oled sa midagi kuulnud? — küsis ta.

— Ei näinud midagi ega kuulnud. Siin on väga kole, Moor, selle muinasjutuliku oja ääres.

— Miks?

Leed mõtles ja lausus:

— Väga vaikne.

Tõesti, heledast vaevaltkuuldavalt edasiruttavast ojast läbi lõigatud padrikute pehmes vaikus peitus seletamatu saladus, hädaohu uinutav õrnus, mis petlikult võtnud endale rahuliku rohelise õhtutaeva, metsa ja läbipaistva vee katte.

— Vaata ette! — ütles Leed ja surus tugevasti Moori kätt.

Moor jäi üksi. Koht, kust ta seisis oli kolmenurgeline metsalagendik, mille üheks küljeks oja kõrge äkiline kivine kallas. Moor astus vee ääre, mõttes veel kord kinnitades, et Leedil õigus oli: muinasjutu õhkkond lehvis teravalt ja lohkavalt selles metsikus kohas, mis kui loodud gnoomidele ja libahuntidele. Oja ei olnud lai, kuid kiire; kaldaid uhtudes oli ta neis oma kristallselge jookuga tumedad musta varjuna alla langevad õnused tekitanud, kõrged ja haigutavad. Kollased, kui kuld, ja veekasvudest rohelised kivid katsid oja põhja; metsa haralised oksad rippusid vee kohal toreda varjurikka võlvina, kuna all, metsiku rägastikuna veest välja ulatades, sõlmisid end üksteisesse hiiglapuude juured; tüved aga kaugesid, rida rea järele, metsiku hämariku vaikusse, otsegu tumedad pikad sambad, kadudes üksteise taha, sulades pimedusse, ligipääsematusse ja sõnatusse.

— Neetud koht! — ütles Moor, teravalt lagendikul ümber vaadates, nagu võiks rohi, mis ta seltsimeestest maha tallatud, talle nägematut hädaohtu juhatada, sosistada hoiatust, valgustada mõistust äkilise arusaamisega. — Sygbi, Hok ja Bilder seisis siin, nagu seisian praegu mina. Rahutult jalutas määratu Pieton, laiutades omi härjaõlgu; Hechal näpitses omi vurrukesi, vaadeldes ilusate oinasilmadega igat oksakest, kändu, tüve... Neid ei ole enam. Võib olla, ootab mind sama? Mis on see „sama“?

Kuid tema, nagu kogu kapten Cherbeli väesalk, ei teadnud seda. Sõdurite kaotuse märkustes, kus olid üles kirjutatud kõik surnud — ussihammustamisest, palavikust või ka vabatahtlikust soovist ise kaduda saladuslikku „mitte millegisse“, mis hirmsa sõjakäigu ajaloos haruldane ei olnud, — kõigi tapetute ja haavatute keskel märkis Cherbel viis „teadeteta kaduma läinud“ sõdurit. Väesalgas valitsesid mitmesugused arvamisid. Lihtsama, kõige usutavamana seletuse leidis Cherbel:

— Ma oletan, — ütles ta: — kõige targemat, kannatlikumat ja osavamat metslast, kes äkki tagant päle tungib, ägedalt ja kuulmatult.

Keegi ei vaielnud kaptenile vastu, kuid kujutluse rahutus otsis tungivalt teist seletust, millega oleks võimalik siduda sõdurite jäljeta kadumist ja kõigist maakuulajatest kindlaks tehtud vaenlase täielikku puudumist ümbruskonnas. Tükk aega mõtles Moor kõige selle üle järele; siis hakkas ta sellekohaselt meeolellu sattunud mõistus, riskeerides ebausku kalduda, paina-

jalikke stseene kujutlema, peatamatult haiglase hirmu teedel tormates fantaasia kuristikku. Talle joonistusi valged läbilõigatud kaelad, surnukehad oja põhjas, pikad, kui varjud loodel, karvased käed, mis tüvede tagant vahisoldatite kukla sirutusid, lõksud, hundiaugud; ta kuulis noole muusikalist lendu, mille ots kihvitatud ämbliku Ssa liigetes; hirmust piinatud nägude ringmäng keerles ta silmis. Ta vaatas oma püssi üle. Luku kare teras, pistenoakujuline tikk, neljanaelaline pära ja kolmkümmend padruni hävitasid kaitsetuse tundmuse; siis, julgemalt ringi vaadates, astus Moor lagendikule, metsääri silmas pidades.

Selle aja sees kustus õhtu sinenduses lõkendavatest pilvedest langev õhu valgusjoon ja puud löid pikkamisi veel hiljuti valgel lagendiku äärel omad läbipaistvad hämaruse mantlid koomale. Varjudest, mis viimased valgusplekid metsas hävitasid, uinuvast ojast ja rahuliku taeva mõttelikkusest õhkus külma ähvardust, rasket, kui pilk alt kulmu, mille kinni püüdis äkki ümberpöörav inimene. Püstitikuga põõsaid läbi katsudes tuli Moor oja kaldale välja. Teraselt vaatas ta üles ja alla, siis pööras ta enese poole, soovitades enesele mitte hirmule alluda, vaid, mis ka juhtugu, kindlasti enda üle valitseda.

Päike kadus täielikult, viis kaasa varjud metsa alt. Tükiks ajaks, kuna hämarik veel pimeduseks polnud muutunud, sai padrikutes nagu avaramaks ja selgemaks. Pilk tungis vabamalt metsäärede taha, kus vaikne oli kui hauakambris, elutu ja tume. Hirmu keel ei sosistanud veel Moorile sidumatu sõnu, mis vaevavad ja külmaks teevad, kuid ta kuulatas ja silmitses kui metsloom, kes kardetavatesse kohtadesse välja tulnud, mis inimesele kuuluvad.

Pimedus tuli pääle, taganedes Moori silmade kramplikkude pingutuste ees, ja jälle rõhudes, kui soldat, võimetu pimedusest läbi vaatama, pisaraid pidi pühkima, mis asjata pingutustest välja pigistusi. Viimaks võitis pimedus. Moor nägi omi käsi, püssi, kuid mitte midagi rohkem. Ärritatult hakkas ta edasi tagasi käima, pigistades higistes kätes püssi. Ta sammud olid peaaegu kuulmatud, maha arvates üks, kus jala all praksatas oks; kõlavas primeduses terav, naelutas see hääli Moori ta kohale. Südamel äge tegevus needis ta kinni; meeletult, metsik hirm löi teda värisvatele jalgadele lämmastavalt raske nõrkusega. Ta istus maha, heitis pikali, ronis mõned sammud ja jäi siis täiesti liikumatult lamama. See ei kestnud kaua; natuke hinge haardes tõusis vahimees uuesti üles. Kuid ta oli juba täiesti hirmu meelevallas ja sellest võidetud.

Pääsi, mille kallal nüüd tema lõkendav kujutus töötas, oli maa ta „taga“. See ei võinud kaduda. Kui tihti vaht ka pöördus, ikka jäi ta seljataha nägemisele kättesaamatu äraandlik tühi pimedus. Tal puudusid võitluseks viimasega silmad kuklas. „Taga“ oli igal pool, samuti kui igal pool oli „ees“, olevusele, kel ainult üks nägu ja üks selg. Seljataga oli aga surm. Kui soldat kõndis, näis talle, nagu jõuaks talle keegi järele; seisma jäädes vaevles ta saladusliku hoobi ootel. Metsa raske, tihe lõhn pani ta pää pööritama. Viimaks näis Moorile, nagu oleks ta surnud, magab või sonib. Äkiline kiusatus haaras teda: sest piinast ära minna, paku jooksta, üle pää-kaela, hingelduseni tormata, pimeduse piire laiuli tõugates, põgeneva seljaga hirmust kohta kaugestades.

Ta tõmbas juba sügavasti hinge, sammu üle järele mõeldes, mille argtus talle pääle sundis, kui äkki märkas, et harvenev pimedus puu tüved teravalt esile tõi, oja kõrge perve all läigatas ja kõik ümberingi kui elavaks sai öises heledas paistes. Tõusis kuu. Kuine

hommik valgustas lõhnavate võlvide alust, maha visates mustad varjude read; liikumatus õhus üleval roheka taeva all valitses valguse külm pingutus — raskusetu, läbipaistev jää.

II.

Veel kord metsa- ja ojaääri hoolega järele vaadates, jäi Moor natuke rahulikumaks. Nii kaugele, kui silm seletas, puudus metsa selges liikumatuses kõik kahtlane; otsusele jõudes, et kuust üle valatud lagendikul keegi pääle tungida ei julge, naeratas Moor tänutundega öisele päikesele ja jäi kesk platsi seisma, aeg ajalt igale poole ringi pöördudes. Nii seisis ta minuti, teise, kolmanda, siis kuulis ta selgesti rasket ohket, mis ligidalt, tema tagant, kostis; ta keha külmenes, püssi laskevalmis hoides, hüppas ta jõe ääre.

„Nüüd, nüüd — nüüd on see tulnud!..“ käis mõte läbi ta pääl. Verised kasutlused elustasid pöurutatud mõistuses. Hirmus rasket ootamine oli Moori ära piinanud; ta silmi ees tantsis ja virvendas kõik, ja kuna ta oma pilgu sinnapoole puuris, kust ohke oli kostnud, kuulis ta, kuis teda keegi üsna ligidalt kolm korda hüüdis:

— Moor! Moor! Moor!

Vahimees tõmbas kuke üles, hääle järele sihtides. Ta ei valitsenud enese üle. Hüüdjä hääle paistis vaikne ja kaval. Vähe nagu tuttav kõla võis kuulmiseksitus olla.

— Kes siin on? — küsis Moor peaaegu kuulmatult, ainsa hingamisega. — Ärgu linginegu keegi, ma tapan, tapan kõiki.

Ta sai vaevalt ise aru, mis rääkis. Üks varjudest ligema põõsa taga liigahtus, kadus ära, muutus ja ilmus siis jälle, kuid ligemal. Moor laskis püssil langetada, kuid mitte kukel, kuna ta ees seisis leitnant Rène.

— See olen mina, — ütles leitnant. — Ära liigahutu! Vait!

Rène'i harilik priske nägu paistis kuu valguses saladuslik ja kaval. Heledalt läikisid hambad, vurrud hõbetusid, mütsi sirmi vari langes silmaterade sädele, mis sädelised kui ilvesel. Ta ligines Moorile, kuna tunnimees, kahvatades taganes, püssi uuesti laskevalmis hoides.

„Miks sa tulid?“ — mõtles sõdur. Metsik, võimatu, hull mõte tormas ta haigesse arusaamisse: „Rène on mõrtsukas, tema, tema! Tema tapab!“

— Ärge liginege, — ütles soldat: — ma lasen Teid maha!

— Mis?

— Ilma ühegi naljata. Nagu öeldud — tapan!

— Moor, kas sa hull oled?

— Ei tea. Ärge liginege!

Rène jäi seisma. Ta oli hädaohus, mis sarnasel erakordsel juhusel täiesti loomulik, ja ta sai sest aru.

— Ära kard! — rahustas ta, metsa poole taganedes. — Ma tulin sulle appi, loll. Ma tahan ise kõike selgitada. Jään siia põõsaste taha.

— Mul on hirm, — ütles Moor, koleduspisaraid neelates: — ma kardan, kardan Teid, kardan kõike. See oiete Teie, kes vahimehi tapab.

— Ei!

— Teie.

— Aga ei!

Ebaloomulik, kui painaja unenägu, oli see imelik vaielus ohvitseri ja meelet ära hirmunud soldati vahel. Nad seisisid vastastikku, üks revolvriga, teine tantsiva püssiga palges. Esimesena toibus leitnant.

— Siin mu revolver! — Ta viskas sõjariista Moori jalgade ette. — Võta ta üles, ma olen ilma tapariistata.

Altkulmu Rène'i silmas pidades, võttis tunnimees sõjariista üles. Kabuhirmu hoog vähenes; Moor sai rahulikumaks ja usaldavamaks.

— Ma olen väsinud, — kaebas ta haledasti: — ma olen hirmus väsinud. Andke mulle andeks.

— Mine kasta pää oja vette.

Käskival toonil kordas Rène oma nõuannet, ja soldat kuulas sõna. Lootus Rène'i abi pääle ja külm vesi karastasid teda. Mütsita, märgade juukstega, tuli ta lagendikule tagasi, oodates, mis edasi sünnib.

— Võib olla, et meie mõlemad surma saame, — ütles Rène: — ja sa pead selleks valmis olema. Praegu on üksteist. — Ta vaatas kella. — Rutates neid läbipääsematuid kohti mööda pidin peaaegu lämbuma, kuid jõud on mul alles ja ma loodan kõige paremat. Seisa ehk kõnni, nagu ennegi. Ma olen siinsamas ligidal. Usalda end saatusele, Moor...

Ta ei rääkinud lõpuni, katsus, ettevaatlik inimene olles, oma teist revolvrilt taskus ja kadus puie vahele.

III.

Rène asetus mugavalt teda varjavatesse põõsastesse, kuid ise võis ta hästi näha väikest lagendikku, oja kallast ja Moori, kes igas sihis ringi käis. Leitnant mõtles oma plaani üle, kuidas saladuslikku surma hävitada. Plaan nõudis külma verd; ta kardetavamaks lülks oli vajadus pääle lasta tungida, mis vähe viivituse puhul aga tunnimehe kiire taevakolimisega võis lõppeda. Ülesande raskus suurenes Rène'i hämarast eelaimeusest, ühest sarnasest pääletungivast mustast mõttest, mis ta kandjale maaniaks võib saada. Kui Rène selle aimesse, ehk õigem oletuse, kõikumatu tõelikkust ette kujutas, valdas ta südant õudne pöörasusetunne. Lootes, et eksib, otsustas ta sündmustel enestel metsa saladust selgitada lasta ja kivines kiiti poosis, kes erksat metslooma varitseb.

Põõsad, millesse Rène end peitnud, moodustasid midagi rõngakujulist, kaevutaolist, kaunis laia põhjaga. Rène'i liikumatu vari löikas selle kaevu läbi. Arvates, et tuimaks muutunud jalga liigutades ta ise oma varju kuhu muutis, pani Rène järgmisel silmapilgul midagi üllatavat tähele: ta vari liikus tähelepandavalt paremalt pahemale. Ta oleks kui iseseisvalt elanud, Rène'i võimisest väljas. Leitnant ei pööranud end ümber. Iga väiksem kui liigutus võis teda ära anda, surmaga karistudes. Kõledus ligines talle.

Piinavas ootuses jälgis Rène tundmata varju mängu, mis nüüd kaks korda pikemaks venis; see oli vari-vaim, kel Rène'i-originaaliga enam midagi ühist ei olnud. Varsti omas ta kolm kätt ja kaks pääd, ta kaenes pikkamisi, ja see, mis pikem — varju vari — kadus põõsastesse, vabastades musta liikumata Rène'i varju.

Kui teravalt ka leitnant selle järele kuulatas, mis ta taga sündis, kuid ka kõige väiksemat käält kogu selle varjude metamorfoosi ajal ei suutnud kõrv kinni püüda. Ta selja taga, oma kehaga kaht varju segades, oli keegi seisnud ja siis mööda läinud, kuid see „keegi“ liikus ideaalselt kuulmatult. Ta oli kui nähtav hirmu kehastus, kuid ilma kehata ja raskuseta. Võõra järele tagaajamisele tormata pidas Rène andeksandmatuks närvlikkuseks. Ta nägi ja tundis kogu hingega sündmuste peatset teadmatut lahenemist ja ta hoidis jõudu ja enesevalitsemist otsustavaks momendiks.

Selle aja sees oli Moor suure tamarindi ligidale seisma jäänud, nagu Rène'i poole. Äkki läksid pun tihedad oksad Moori taga kirjeldamata elavasse liikumisse, poetades enesest allahüppava inimese. Ta langes haaramiseks ettesirutatud kätega. Kukkudes löid ta põlved Moori õlgadale; samal minutil karjatas hoohest mahavisatud tunnimees ja laskis püssi käest. Raudsed sõrmed kägistasid Moori, mõrtsukatööga rutates, osavalt ja kärmelt siniseksminevat kaela kinni nõõrides.

Rène tormas omast peidupaigast välja. Pääletungija segased silmad pöördusid tema poole. Ühe käega krampides visklevat soldatit kinni hoides, si-

rutas ta teise Rène'i poole, oma näo kaitseks. Rène löi talle revolvri päraga pähe. Siis, jättes esimese ohvri, tormas mõrtsukas teise kallale, püüdes vastast maha visata, näidates selles võitluses kogu oma meeletuimise ja tigiduse osavust.

Tükk aega käisid nad nii uimastunud vahisoldati ümber ringi, järsult ja raskelt hingates, üksteisel õlgu surudes. Peagi läks leitnandi vastasel korda teda jalast ja seljast kinni haarates tasakaalust välja viia, misjuures ta Rène'i käest hammustas. Ta näos ei olnud midagi inimlikku: see hülgas mõrtsukalikkusest. Kardate käte lihaksed värisesid pingutusest. Aeg ajalt laskis ta imelikke, metsikuid sõnu kuuldavale, mis linnu kisale sarnanesid. Rène löi teda unisoonole. Hirmus nagu muutus elutuks; silmad läksid kinni; nõrgaks jäädes viskusid käed tagasi ja „keegi“ langes mõistusetu maha.

IV.

Rène vaatles vaikides ta nägu, mis valust ja vihast moonutatud, kuid mitte see ei muutnud ega kirkastanud seda nägu; kesk raassilikke teravaid jooni ilmutasid temas teised jooned, mis selle hirmsa maskisarnase näo endise ilme ligemalt vaatajale täiesti hävitasid: ta paistis tursunud ja toores. Rène köitis vastase käed peenikese rihmaga kinni ja ruttas Moori juure.

Tunnimees hoigas, ägades hõõrudes kaela. Ta lamas omal püssil. Rène võttis jõest kiivriga vett ja andis soldatile juua, mille järele see vähe elustus. Rène'i väsinud nägu paistis talle taevase ilmutusena. Ta sai aru, et elus on, ja leitnandi kätt haardes, suudles ta seda.

— Tühja kah, — pomises Rène: — ma olen ka sulle tänu võlgu, kuna sa ...

— Tapsite Teie tema ära?

— Tapsin?! Hm ... ja ... peaaegu ...

Rène seisis Moori kohal, varjates tema eest inimest, kes nende taga kinniseotud kätega lamas.

Tunnimees tõusis päält kinni hoides istuli.

Rène tõstis püssi üles.

— Moor, — ütles ta: — suudad sa minust korralikult aru saada?

— Jah, leitnant.

— Tõuse üles ja mine põõsastikku, ümberpöörmata. Sääl ootad sa mu vilet. Kuid jumal hoidku sind ümber vaatamast, kuuled, Moor? Muidu lasen su maha. Nii siis, minu poole sa enam vaadata ei tohi. Mine!

Vasturääkimiseks polnud seisukord kohane. Moor sai sellest aru, kuigi ta ei mõistnud, mis see kõik tähendab. Siiski väljendasid ta ebakindlad liigutused kahtlemist. Rène nägi seljatagant veerandikku ta profiilist ja tõmbas püssiluku laksatades lahti.

— Veel üks päälliigutus, ja ma lasen! — Ta tõukas Moori kindlalt metsa poole. — Noh! Püss jääb siia oja kaldale, kuni sa tagasi tuled. Oota vahetust. Pea meeles, et mind siin pole olnudki ja oota midagi jutustamast kuni hommikuni.

Moor kadus, kõikudes, metsa kuuvalgesse võlvialusesse. Rène tõstis kinniseotu üles ja viis ta kaugeemale metsa, kust Moorini midagi kuulda ei võinud olla. Oma koormat maha pannes, hakkas ta teda ellu äratama. Kinniseotu lamas surnukehana.

— Hoop oli hää, — lausus Rène: — kuid liig hoolikas.

Ta hakkas lamaja südant hõõruma ja see avas peagi, haiglaselt kokku kiskudes, silmad. Esiteks liikus nende vaade otsides ringi, kuni ta lõpuks Rène'i pääle peatuma jäi — esiteks imestusega, siis viha, põlguse ja uhke kurbusega. Vang tahtis üles tõusta, omi käsi vabastades, kuid aru saades, et see võimatu, laskis pää uuesti longu.

Rène istus ta vastu ristijalul. Ta kartis rääkida; hääle kõla võttis talt viimse lootuse sellest, et

kõik, mis sündinud, on unenägu, viirastus, ehk, halvemal juhusel, haige sonimine. Viimaks jõudis ta endast võitu saada.

— Kapten Cherbel, — ütles ta: — tänase öö sünnimused on uskumatud. Seletage neid.

Kinniseotu tõstis pääd. Undishimu ja kahtlus välgatasid ta närvlikus näos. Ta ei mõistnud Rène'i. Mõte, et teda naerdakse, muutis ta tulivihaseks. Omi köidikuid puruks kiskuda katsudes hüppas ta üles, — hüppas üles ka Rène.

— Soldat-koer... — algas Cherbel, kuid vaikis kohe, tundes end nõrga olevat, ja toetus vastu puud. Natuke hinge haarates jatkas ta: — Cherbeliks kutsuti seda, kes teid teie püssidega siia metsadesse tõi. Meie ei kutsunud teid. Alludes ahnusele, mis teil, valgetel, veres, tulite teie vaestelt metsrahvastelt kõike ära võtma. Meie külad on tuhaks põletatud, meie isad ja vennad mädanevad soodes, kuulidest läbi lastud; naisterahvad on igavestest rändamistest ära kurnatud ja haiged. Teie kiusate meid taga. Mis eest? Kas teie maades vähe on põlde, loomi, kalu, puud? Teie hirmutate meie jahisaagi minema; põdrad ja rebased põgenevad põhjapoole, kus õhk teie lõhnast veel vaba on. Teie põletate metsi, tulikahjudega kui lapsed mängides, varastate meie leiva, karja, heina, tallate põllud! Minge ära, ehk teie saate kõik hävitatud! Mina, Roddo suguharu päälisk Balu-Skap, tean, mis räägin. Teie ei suuda meist kavalamad olla. Meie oleme — mets, mille iga puu tagant teid surm varitseb.

— Cherbel! — hüüdis Rène õudusega. — Ma ootasin seda, kuid ma ei tahtnud seda viimase minutini uskuda! Kes olete siis teie?!

Kapten vaikis põlgavalt. Nüüd nägi ta selgesti, et temaga paha nalja tehakse. Ta istus puu tiive najale, kannatlikult otsustades surma oodata.

— Cherbel! — lausus Rène tasa. — Ärgake! Teie tõeline unenägu on kole.

Vang vaikis. Leitnant istus ta vastu, revolvril käest ära pandmata. Ta mõtted olid segamini. Ta seisukord ligines hullumeelsusele; ta võis nutma hakata, Cherbeli tappa või enese.

— Teie olete viis inimest surmanud, — ütles Rène vastust ootamata: — kus on nad?

Kapten naeratas pikkamisi.

— Neil on hää puie otsas. — ütles ta kalgilt: — ma riputasin nad sinna teiselepoole oja, latvadele ligemale.

See sai öeldud järsu, asjaliku tooniga. Nüüd vaikis Rène. Ta kartis üksikasju teada saada, mida aimas Cherbeli häälest. Kapten istus liikumatuna, silmad kinni. Rène tõukas teda kergelt, kuid teine ei liigahtunud, nähtavasti viibis ta uimastuses. Jämedad higipisarad ilmusid ta meeletuadele, ta hingas lühidalt ja oli kahvatu kui kuu valgus, mis vilkus läbi lehtede.

V.

Rène mõtles palju üle järele. Uskumatu tõelikus uimastas teda. Ta vaatles hoolikalt omi käsi ja keha, mingi võõrastava uudishimuga, nagu kaheldes selles, kas see tõesti tema, Rène'i, keha on, tema muutu-matu hingega, kellele igasugune kahepaiksus tundmatu. Ta oli metsas, mis täis salalikkus sosinat, mis kutsus varitsema, peitma, varjama, tasa, kuulmatult astuma, haarama ja hävitama. Temasse asus imelik uskumatus enese vastu, südame värisedes oletades, et midagi imelikku selles ei ole, kui temagi järgmisel silmapilgul üles hüppab ja metsiku kisaga uinuvatesse padrikutesse tormab, rusikatega puid peksab, nuiaga vehkleb, hulub ja tantsib. Aastuhanded ärkasid temas. Ta kujutles seda kõike elavalt ja see täitis teda hirmuga. Ta tundlikkus teravnes; talle näis, nagu kõiguksid kuises hämaruses puulatvadesse ülesriputatud surnukehad, nagu liiguks põõsastik, varjates surma,

ja jämedad tüved kui muudaksid oma kohta, liginedes. Et rahuneda, surus Rène revolvri otsa kulumule: külm teras, surudes tõuklevalt peksvale soonele, andis talle uuesti kindla eneseteadvuse. Nüüd istus ta, lihtsalt, ja ootas, kunas Cherbel ärkab, et teda tappa.

Kuu kadus, õhk jahenes, ligines soe koit. Esimene päiksekiir äratas Cherbeli. Päikesest roosa näoga, mis tuntavalt kõhnemaks jäänud, vaatas ta Rène'i otsa.

— Rène, mis on sünninud? — ütles ta rahutult. — Miks olen ma siin? Ja Teie?! Äraneetud! Ma olen seotud! Mis kurat?!

— See on unenägu, Cherbel, — ütles Rène kurtvalt: — see on unenägu, jah, mitte rohkem. Kohe päästan ma teid lahti.

Ta vabastas kapteni ja pani käe ta õlale.

„Nii, — mõtles ta: tähendab Balu-Skap lahkub koidu ajal. Kuid koiduga lahkub seekord ka Cherbel.“

— Kapten, — ütles Rène: — usute teie mind?

— Jah.

— Süis ärge rutake tõtt teada saama ja vastake kolme küsimuse pääle. Kumas heitsite teie magama?

— Kell üksteist õhtu. Rène, olete teie oma õige aru juures?

— Täielikult. Missugust und Teie nägite?

— Und? — Cherbel vaatas uurivalt Rène'i otsa.

— On sellel käesoleva juhusega midagi ühist?

— Väga võimalik.

— Üks ja sama uni piinab mind juba mitu ööd järgimööda, — ütles Cherbel vastumeelselt: — arvan, juhtumuste mõju Kivioja ääres. Ma näen, et ma laagerist välja tulen ja tunnimehi tapan... Jah, ma kägistan neid!

Tõelikkuse tume järelkaja väristas lühikeseks momentiks ta keha; ta kahvatas ära ja vihastas.

— Kolmas küsimus: kas surma kardate? Sest see ei ole uni, Cherbel. Ma võtsin teid sel minutil kinni, kui teie Moori kägistasite. Jah, — kaks hinge! Ja teie, Cherbel, ei võinud seda teada. Ma ei jäta teid kauaks selle tõesti kuratliku ülesleiduse kätte, ta võib hulluks teha.

— Rène, — ütles kapten kätt tõstes: — mu kõrvahoop lõhnab verest, ja teil...

Ta ei lõpetanud. Rène haaras Cherbeli käe ja laskis. Kõlas pauk.

— Nii on ehk parem, — ütles leitnant, surnut vaadeldes: — ta suri Cherbelina. Vastupidine oleks teda liiga põrutanud. Maior Castro ja mina matame ta õhtul kusagile. Sõdurid ei tohi sest teada.

Ta tuli oja äärde ja nägi uut vilgast tunnimeest Riedelit.

— Lase püss maha, kõik on korras! — ütles Rène. — Jalutasin siin, lasksin kitse, kuid tagajärjeta.

— Jooksis suurema! — vastas sõdur lõbusalt.

— Vistist... Nüüd, — ütles Rène, kaugenedes, enesele: — tean ma kindlasti, miks laagrivahid iga öösi Cherbelit nägid. O jumal, ühegi hingega on inimesel raske!

TANTSIJAD LOOMAD.

Loomadel on, nagu inimestelgi, omad rõõmud ja mured, ja mõlemad tunded nõuavad oma väljendust. Ning rõõmud, iseenesestki mõista, ilmutavad end ka loomade juures hääldes, liigutustes, liikumises. Sääljuures ei puudu ka tarvidus natuke „konte elustada“, end lõbustada, „verd käima panna“. Kõik see on ka loomade jemes oma harjumuse ja kultuse loonud, mida nendegi juures tantsuks võib nimetada. Iseäranis selgesti tulevad tantsukalduvused nähtavale sulgloomade ilmas. Siin võime meie paljudes sugukondades sarnaseid poose, hüppeid, kumardusi ja kehaliigutusi tähele panna, mida tingimata kui tantsusamme ja -figuure mõistma peab, seda enam, et nendega ainult vabadel minutitel tegemist tehakse ja neil midagi ühist ei ole toidumuretsemise, sugutamise ja teiste elutarvidustega.

Nii näituseks on Argentiinas elutseval n. n. kivikukekesel päris tantsutunnid sisse seatud. Ta valib selleks iseäralise koha, harilikult väikese lagendikukese põõsaste vahel ja, mis iseäranis tähelepanemisvääriline, koristab teda, kõrvaldades temalt kivikesed, pulgad, kuiva heina, kõik, mis liikumist võiks takistada. Sel platsil, päris ehtsal tantsulaval, tulevad linnud teatud ajal hulgani kokku ja sünnitavad ringi. Ringi keskele astub üks isastest ja algab, tiibu ja saba laiail ajades, tantsu, mis väga menuetti meele tuletab. Vähehaaval sattub tantsija hoosse, ta liigutused muutuvad ikka teravamaks, võimsamaks; kiirelt keerleb ta, määratuid hüppeid ja kõige ootamatuid ning imelikkumaid liigutusi tehes. Viimaks, nähtavasti lõpulikult väsitatud, jääb ta seisma ja läheb ringist välja, kuna ta asemele kohe teine tantsija astub, kes kõige selle uuesti läbi teeb.

Samasugused kombid on ka Põhja-Ameerikas elutseval linnul Tetras phasianellus'el (kanasugukonnast). Teatud aastaajal kogunevad need linnud suurte karjadena kindlaks kujunenud kohtadele

ja teevad, kõigest jõust jookstes, 2—3 sülla läbimööduga ringe. Maa pääle jäävad nende tantsuringidest selged jäljed, nii et nende järele kerge on lindude tantsukohti üles leida.

Tantsijaid linde on igat seltsi.

Keegi Inglise loodusuurija kuulis kord Brasiilia metsades reisides ühe vä-

Harjumaa.

ga harva nähtava linnu meloodilist laulu. Pärismaalased, kes uurijaga kaasas olid, tundsid linnu ta laulust ära, ja kutsusid inglasi haruldast juhtumust vaatama. Nad hüüsid ettevaatlikult — kuna nim. lind väga arg on — sinna, kust laul kõlas, ja loodusuurija nägi hulga väikesi linde, kes lagendikukese äärel okstel ja kividel istisid. Üks lindudest, kes nähtavasti eneses oikestrit moodustas, istus üksikult ja tähtsalt oksal ja vilistas valjusti ette

kuna kõik teised taktis kõverdusid ja paendusid, kui piinaks neid kramp. Nad kõik laulsid moosekandiga kaasa, kuid tasa, sordiini all. Kahjuks said kartlikud linnud peagi aru, et inimesed ligidal, ja lendasid laiail, sellega võimalust võttes neid pikemalt tähele panna.

Lõuna-Ameerika lind ipekaha on ka tantsijanna. Ta valib oma tantsu kohaks mõne puhta liivase saarekese, mis kõrkjatega ümber piiratud. Tantsu algab ikka isane tantsujuht. Kõige esiti laseb ta kolm korda teravat häält kuulda, midagi signaalitaolist: „à vos places!“ Selle kutse pääle ilmub kõrkjatest terve kari külalisi. Ball avatakse kärarikka kontserdiga, mis väga sarnane inimese kensundustele, kes kõige suuremas hädas. Valjud läbilõikavad toonid annavad peagi aset madalatele bassihääldetele, kuna kõik hallivõõrad ringi asuvad ja nokki avades ning kõigest jõust tiibuga pekstes, üksteise taga jooksema hakkavad. Ballet kestab 3—5 minutit, mille järele külalised rahulikult laiail lähevad.

Vaevast on aga ükski teine lind omad tantsukombid nii peenelt välja töötanud, kui Lõuna-Ameerika pistrik. Tema tants nõuab kolme osalist, ei rohkem ega vähem, pas de trois. Ettekande aeg harilikult — selge kuuvalge öö. Neil lindudel elavad isane ja emane harilikult ikka ühes, oma kindla perena. Tantsumeeleolu ajaks ilmub aga nende juure kolmas persoon — majasõber ja ühtlasi tantsujuht. Pererahvas, kes harilikult iga võõra kurjalt minema kihutab, võtab selle võõra aga lärmitseva vaimustusega vastu. Talle vastu minnes jääb ta tema taga seisma, ja siis algab korralik tants. Kõik kolm lindu astuvad ruttu edasi, valjud kensidusi kuuldavale tuues — taktis omade sammudega. Tantsujuht, kes kogu aeg ees läheb, teeb aeg ajalt teravaid kõrgeid vahelhüüde, mille pääle tagatantsijad abikaasad midagi trummi põrina taolist vastuseks puistavad. Niiviisi tükk maad läbi sammudes, jääb eestantsija

äkki seisma, tiibu üles tõstes; pererahvas astub sulgi toredasti kohevile lüües temaga ühe joone päale. Lõpuks kumardavad kõik kolm tantsijat pääd alla, nokaotsadega maad puudutades ja jäävad tükiks ajaks sellesse poosi, sordiini all edasi laudes.

Patagoonia iibised korjuvad enne magamaminekut karjakaupa kokku ja peavad end ülal kui hullumeelsed: lasevad end äkki ühe hoobiga vastu maad, sääljuures nii metsikult ja teravasti kisendades, et seda terve kilomeetri kaugusele kuulda on. Mahakukkudes tõusevad nad kohe üles, teevad uue hüppe ja kukuvad uuesti; nii mitu korda. Sellepääle lähevad nad rahulikult magama.

Paljud linnud mängivad lennus, õhus toredaid ja kunstlikke figuure joonistades. Paljud tantsivad „koduselt“, abielu paaridena. Kured, isane ja emane, tantsivad enne magamaminekut. Hakk ja tuike kumardavad omade daamide ees, keda nad püüavad.

Ka neljajalgsete keskel ei ole tants ja mäng haruldane. Lõuna-Ameerikas on üks kitsesort, kes, kui ta tuju häa, ainult taktis jookseb, justkui tsirkuse hobune. Ka meie kodumaa lambadki teevad seda mängu, kuna nad kogu nelja jala pääl ühekorraga trampides edasi hüppavad. See pole küll kellegi „plastika“, kuid igaüks lõbutseb omamoodi, D.

Kevadine lend.

AMEERIKA KINO.

Ei ole mõtet keskparasustest rääkida, neid on igal pool; oleks ka rumal põhjalikult kino vastu võidelda, teda peab tõstma. Siin, New-Yorgis, ollakse selleks kõige paremal teel. Kapitol, New-Yorgi esimene kino, on elegantne, maitserikas ja suurepärane. Sääll võib end tunda nagu mõnes hääs teatris. Selleks aitab kõige esiti kaasa esimese klassi orkester, mis täiesti rippumatult filmist häid muusikanumbreid ette kannab. Kapitolis, nagu teisteski paremates suurtes kinodes, ei anta mitte ainult «Moving pictures»; nad annavad segaprogramme, mitte alati ühesuguselt häid, siiski aga üllatavalt kõrgelseisva tasapinnaga. Võtame ühe harilikku õhtu programmi Kapitolist, mis tervet ettevõtet moodustab, häa muusika, maitserikka lavasiseseade ja silmapaistvalt ilusate valguseffektidega. See programm on järgmine:

1. «Lott!», kaheksa episoodi piibiloo järele (ettekanne, mis imeilusaid, peaaegu suurepäraseid pilte esile toob). Selle numbri juure mängib orel, mis New-Yorgi kinodes üldse väga tarvitusel on. 2. Orkestrinumner. Tshaikowski Itaalia capriccio. (Siin peab tähendama, et Kapitoli direktor publiikumi süstemaatiliselt häa, mitte väga raske muusikaga tutvustab: Wagner, Schumann, Liszt, Verdi, Brahms, Grieg, Richard Strauss). 3. «Vete imed» — ilusam õpifilm, mida ma kunagi näinud, pilvest, jõgedest, mereudust, jääliugustikkudest — kõigest, mida meile vesi annab. Ka Ameerika suuremad kosed on sääll sees. 4. Divertissment: Gavott ja «Waiata Poi» (algupärane Maori-laul). Mõlemad tükid mängu ja tantsuga. Kapitoliil on oma balletitrupp ja ta angasheerib soliste. 5. «Kapitol-Magazine», omalaadiline nädala ülevaade, millega siin kinodes tugevasti rahva iseteadvust, isamaalikkust ja rahvustunnet tõstetakse; see nummer on omamoodi poliitiline kool. Päältvaatajad tunnevad vaimustatult kaasa. 6. Masseneti «Eleegia» ja «Wolga Boal Song» (Vene rahvalaul) mõlemad väga häadest lauljatest ette kantud. 7. Üks viisakas, paremate omadustega kinotükk, mitte väga silmapaistev, kuid siiski väga meeldivalt käsitatud. 8. «Rolling down to Rio». See oli jälle üks silmapaistev poliitiline ja sääljuures maaliline film, mille vaatlemisel New-yorklased oma riigisekretäri Hughes' i tema reisil maailmanäitusele Riosse saat- sid. Publikum võttis sest vaimustatult osa. 9. Väljaminek kõlava orelimuusika saatel.

Sellest programmist jäi tõesti häa, võib öelda peen mulje järele.

Teistes kinodes antakse meeldivaid varietee numbreid. Need on koondatud omaette kindlasse osakonda. Olen tantsijaid ekstsentrikuid näinud, missuguseid ma kunagi näinud pole.

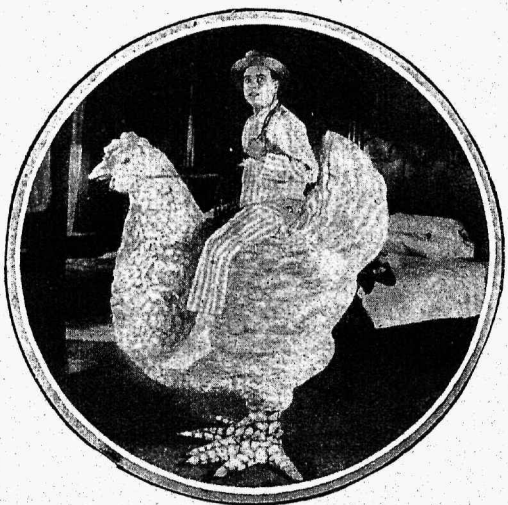
Ameerika film ei tohi vaatajatele palju piina valmistada ja peab päätingi-

musena — hästi lõppema. See eraldab nad tuntavalt Saksa filmidest. Need kolledused, mida Saksamaal näidatakse, ei leia siin vastukõla. Kus vähegi võimalik, lasevad Saksa autorid omad kangelased neljaks raiuda. Ülespoomised, põletamised, pää maha löömised, kaagitamised, kiskjate loomade ette heitmised — see on Berliini kinodes päevlikuks leivaks. Vegener (kuulus Saksa näitleja. Toim.) kui kurjuse apostel viskab oma varju hambaid kiristades, tappes, kägistades lugematud korrad näitelinale. Nagu poleks sakslastel isegi häda küllalt Ses suhtes meeldib juba enne Ameerika kino; siiski võib ilusat keskteed leida. Inimesed peavad endale rõõmu valmistama. Kuid Berliinis läksin ma kord kinost ära, kui sääll Dante järele patuste piine põrgus näidati. Keegi langes mines- tuse ning kahtlemata nägid paljud halba und.

Ometi on ka Ameerika filmidel oma liialdus. Kus vähegi võimalik, sääll lastakse tegevusel «käsitsi kokku» minna, misjuures boks oma silmapaistvat osa etendab. Tihti mõtled: «Mu jumal, nüüd on ta valmis!» Kuid ei, ta seisab jälle juba püsti. Mehed peksavad üksteist trullit kõigi vaatajate lõbuks. Ainult siniste plekkidega ei sa sääll juures, muidugi, läbi. Ja ameeriklased on vaimustuses.

Iseäralik ilu on Ameerika filmides loodus, mida näidatakse kõige loomum- truimalt, kõige toredamalt. Metsad, stepid, sood, mered, ühes nende loomade ja elanikkudega. Kuipalju tõelist elu käib vaataja silmi eest mööda ilma ühegi mänguta. Üldse on Ameerika filmides tegevustiku raamid laiali tõmmatud, domineerib ümbrus, kuna sellevastu Saksa filmis tegevustik, üksikasi rohkem esile tuuakse. Mõlemad — Saksa ja Ameerika kinod — võistlevad. Kuid keskel kokku- võttes võib neid mõlemaid hästi hinnata.

B. Lok. Ans.

Ameerika varietee nummer.

MOOD JA KULTUUR

Dr. Norbert Stern.

Moede vahetus.

Algusest päale on moed alatasa vahetunud. Mitte ainult ilu ja maitse ei mõjunud seks kaasa, vaid soov algupära luua.

Liig järsk moe vahetus oleneb alati kultuuri defektidest, olgu siis sotsiaalse ehk majanduslise iseloomuga.

Moede vahetusega käib kaasas alati ka muutus teistel sarnastel aladel, kui muusika, maalikunst, ehituskunst, kirjandus, teadus.

Majanduslisest seisukohast vaadates võib uusi moesid aina tervitada. Väljaminekud uute moede juures on tööliste sissetulekute hallikad.

Ükski asi ei või suuremaks teguriks kaubanduses, käsitöös jne. olla, kui rutuline moede vahetus. Selles mõttes on ta tingimata tarvilik. Mood paneb suured vabrikud ja tööstused käima, neile ikka uut tööd muretsemas. Moel on sellega suur sotsiaalne ja majandusline tähendus.

Peab tähendama, et liialdatud (liig rutulise) moevahetusega väikesed ja suured moetöötajad end küllalt hästi nendega tutvustada ei suuda, nad ei suuda nii ruttu juure õppida ja ümber õppida, et teatud mõsesse süveneda, kui juba jälle uus mood päevakorra kerkib. Ilmuvad riided, mis ülepää-kaela valmistatud ja seega rikutud.

Mõned moeloojad ei pea sugugi tarvilikuks, et uus mood ilus oleks, ta peab ainult uus ja iseäralik olema.

Vähem vahetust, rohkem kunsti! need peaksid nõudmised olema, mis iga naisterahvas moelt nõuda võiks!

Elegantsuse mõju on alati lihtsates abinõudes olnud. Peen mood on looru poolest alati muutmatu, põlgatusega vaatab ta nende uudiste pääle, mis ainult reatud klassi naisterahvaste edevusena esinevad.

Mood diplomaadina.

Kõike kokku võttes on riided (naiste juures) selleks, et meeste armastust võita.

Iseäranis ärritavalt mõjuvad need naised, kes rohkem riietesse mässitult käivad, kui need, kes sügavalt dekolteeritud.

Betty Compson (Ameerika kinotäht) spekulereib naisõiguslaste tunnetel ja laseb end amazonina fotografeerida.

Ameerika kinotäht Gloria Swanson armastab end extravagantsell riide panna.

Dekoltee on alati moes olnud, kord ümarguse, kord neljanurgelisena, kord sügava, kord vähema lõikena.

Salongist tungis see mood välja uulitsale, koguni kiriku. Olgu tähendatud, et dekoltee on ilus ja mõjuv ainult laia ja pika kleidi juures, lühikese ja kitsa kleidi juures äratav ja halba muljet.

Naiste riided rokoko ajal said teatud määral praktilise armastuse hingeteaduseks. Meie ei pea aga ülekohtuselt selle moe üle otsustama.

Meieaegset moodi võib endiste aegade moe sohilapseks nimetada, tal puudub peenike tunne; mood peab ju meeli ärritama, aga mitte niisugusel määral, nagu seda naiste püksid, lahtilõigatud undrukud, kõhuilustused jne. teevad. Mood diplomaadina ei taha midagi ärrituste vägistamisest teada.

Daam mäesporidi ülikonnas.

Tantsukleit, mis ülemist kehaosa assotsiatsioneerib.

MONTE - CARLO

mängupõrgu tekkimine.

Monaco vürstiriiki, kus kuulus Monte-Carlo mängupõrgu asub, valitses juba vanast ajast vana Itaalia aadeli perekond Grimaldi. Kogu «riik» oli 12 versta pikk ja umbes 150 sülda lai. Omanikkudel, muidugi, oli sääl igav elada ja nad saatsid omad päevad Pariisis mööda seni kui raha oli — ja raha oli vähe, sest... mis võis sarnane maaribakene anda?

1848. aastal tahtiski selleaegne Grimaldide perekonna pää Florestan I. maale elama asuda ja hakkas juba oma esivanemate poolagunenud lossi parandama, kui Prantsusmaal korraga 1848. aasta revolutsioon lahti puhkes. Kohkunud Florestan andis hirmuga ka omadele alamatele kõige vabameelsema konstitutsiooni, kuid mõttes pärast järele ja võttis peaaegu teisel päeval konstitutsiooni tagasi. Alamad muidugi ei olnud sarnase sisepoliitilise kõikuvusega rahul ja pöörasid palvega Piemonte linna poole, et see neid enesega ühendaks. Kuid viimane ei olnud ettepanekuga nõus. Lugu lõppes sellega, et Napoleon III. Prantsusmaa troonile saades Monaco «riiki» veel tublisti kärpides osa maid Prantsusmaaga ühendas.

1865. aastal suri Florestan ära ja Monaco vürstiriigi krooni pärandas ta poeg Karl III. Ta armastas toredasti elada, nagu vürst kunagi. Napoleon III, kes omal ajal vaeseid vürste nii pigistanud, tuli nüüd noorele pärijale vastu ja määras talle kaotatud maade asemale hästi tubli ühekordse tasu. See parandas tuntuvalt noore vürsti seisukorda, kuid vaja oli ka tulevikku päle mõelda. Ja vürstil tuligi hää idee — omal kodus vaba mängumaja sisse seada. Kuid temal ise, muidugi, ei kõlbanud sarnase asutuse avajana ja ülalpidajana tegutsema hakata. Ta hakkas kedagi sarnast otsima, kes asja oma päle võtaks, kuid kaua ei läinud see tal korda. Viimaks leidis keegi

Daval, pariislane. Ta meelitas omade laiate plaanidega ühe daami ära, kes teda siis mõne tuhande-frangilise rahapaberiga varustas. Kuid kui ta Monacosse ilmus, oli ta väga ebameeldivalt üllatatud. Tolleaja Monaco oli hale, vaene külakene. Polnud isegi ühtki enam vähem viisakat ehitust, kus mängumaja oleks võinud avada.

Esimene Monaco mängupõrgu, mille siis Daval asutas, asus mingisuguses küünis ja temasse mahtus ainult kaks ruletilauda. Esimesteks võõrasteks oli mingi kahtlane publikum: kaabaklised itallased, juhtumisoisjad alamat sorti avantüüridel, «puhtamate» mängumajade väljaheitel, nagu Hamburgist ja Wiesbadenist, kel sääl õnne ei olnud, pankroti eel olevad kaupmehed, saatust proovivad pärijad jne. «Puhtal» publikumil polnud võimalik kauemaks jääda, kui kaheks kolmeks tunniks, kuna kogu linnas (Monaco oli siis veel õieti küla, umbes 60. talumajaga) polnud ühtki võõrastemaja kus ööd olla, ega restoraani, kust süüa ja juua saada. Daval maadles tükk aega ja astus lõpuks tagasi. Kuigi ta midagi kaotanud polnud, jõudis ta otsusele, et suurt siit midagi saada ei ole.

Davali asemele tuli Lefebre. Sel polnud ka jumal teab missuguseid rahasid ja needki ka kellegilt daamilt saadud. Kuid ta sai aru, et peab asutust natukenegi tõstma. Ta kuulutas oma panga vastutavaks 30.000 frangi suurtes. Võttis ette puhastuse ja remondi. Asutus omas viisakama välimuse Karl ise käis temas iga nädal. Külaliste arv suurenes; nüüd hakkasid juba mängijad tulema Lionist, Genuast, Turinist, Marseilleist, kus hartsart-märjad Lefebre'i asjad hakkasid hästi minema. Ta otsustas uut

Ungari näitlejanna Bella von Mussnay uues Saksa filmis «Naatan Tark» (vanaaegses juudi ülikonnas).

maja ehitada. Siis omandatigi maatükk kajjul, mida tookord «Des Speluques» kutsuti, kuid mis pärast ümber nimetati «Kaarli mäeks» — Monte Carlo. Hakati juba uut maja ehitama, kui äkki Lefebre, muidugi tubli summa eest, ettevõttest loobus, ja selle üle andis Blanc'ile, tõsisemale Monaco mängutempli loojale. See oli 183. aastal.

Blanc'i peeti tolleaegseks rahanduse geenius'ks, kes oskas läbi mõelda, kavatseda ja teostada kõige laiemaid ettevõtteid. Enne Monacot pidas ta mängumaja Hamburgis ja kogus sääl 15—20 miljonit.

Monaco asju hoolega silmas pidades ja nende käike huviga jälgides, sai Blanc aru, et siin tõsise kuldmäega tegemist, ja otsustas seda kena kohta oma kätte võtta. Juba kontrahti, mille ta vürst Karliga tegi, annab tunnistust sellest sügavast usust, mis tal ettevõttesse oli. Kõige esiti luges ta vürstile puhtas rahas välja 1.700.000 franki; päle selle oli ta kohustatud 7 miljoni eest töid tegema Monaco tõstmiseks — hooneid ehitama, aedu asutama, isegi vürsti lossi remonteerima; ka vürsti alamatelt maksude sissenõudmise võttis ta oma päle ja maksis saadud summa kohe vürsti kassasse. Kõige selle juures pidid kontrahi lõpetamise järele kõik tehtud ehitused tasuta vürsti omanduseks minema. Nagu näha, teadis see mees, mille päle ta rehkendada võis.

Sellest ajast jooksis kuld jõena Monaco tühjadele iluta kaljudele. Mängumaja toredad majad, teatrid, hotellid, restoraanid, muinasjutulised aiad ja pargid tõusid kui maa seest. Peagi tuli (1868.a.) ka raudtee, mis Monaco muu Euroopaga ühendas. Läbi metsikute vahemere kalda kaljude polnud kerge ja odav raudteed läbi tõmmata, kuid Blanc teadis, kuhu raha kulutada. Vaja oli suuremale maailma kuriteo kohale viisakas välimus anda ja kvalifitseeritud «patt» tasus juba seda kuhiaga. D.

Monte Carlo.

ESIMESE APRILLI NALJAD VÄLJAMAAL.

Ligineval esimesel aprillil saab mitte vähe „petetuid“ inimesi olema. See on ainus päev aastas, kunas pettus pole mitte ainult karistatav, vaid kus teda „korralikuks“ peetakse ja koguni kiidetakse. Muidugi ei tohi pettus ka siis üle teatud piiri minna; kuid küllalt ka seda, et ta „ideeliselt“ üldist hääkskiitmist leiab.

Kust on tulnud see komme? Paljud peavad tema põlvenemist hallist vanast ajast ja panevad ühendusse vanade roomlaste saturnaliate ja quirinaliatega, keskaja lollide pühaga (testum Stultorum) ja tuntud „Augsburgi parlamendiga“ 1530 aastast, mil taheti lahendada usuküsimusi, lahkuminekuid rahaasjanduses ja sõjas Türgimaaga. Augsburgis taheti siis ühe korraga väga palju, ja just sellepärast, et mõned omades lootustes kuni lollusteni läksid, hakati 1. aprilli, «Augsburgi parlamendi» päeva, lollide päevaks pidama. Teisest küljest seotakse 1. aprilli kombeid vana India kevadepühaga, kus viisiks oli üksteisele võimatuid ülesandeid teha ja siis seda välja naerda, kes midagi oma päälle on võtnud teha ja ometi ei tee. Seda kommet peetakse Indias veel praegu, nii rikaste kui vaeste poolt.

Rooma saturnaliaid pühitseti detsembrikuu lõpul pärast õnnelikult kokkupandud lõikust, seitse päeva järgimööda, Saturnuse kuldse aja mälestuseks. kusjuures kombeks olid igasugused naljad ja pilked.

Teised, nagu öeldud, arvavad, et esimese aprilli pettused on oma alguse saanud quirinaliatest, mida vanas Roomas 17. veebruaril pühitseti. Kui Romulus (legendarne Rooma asutaja) jumalaks sai tunnistatud ja talle Quirinali mäele tempel ehitati, säeti tema auks ka iseäraline püha, mil Romulusele kui preestrile quirinali tuld (flamen quirinalis) anti ja ta kiituseks odaharjutusi peeti, kusjuures sõjaväe distsipliin maksev ei olnud. Selle püha võtsid pärast kristlased üle ja ta muutus hiljem iseäraliseks lollide ja eesli kultuseks karnevaalide ajal. On raske veel midagi selletaolist pöörast endale ette kujutada, kui need keskaja karnevaalid. Et ka kirik neist osa võttis, pole midagi imelikku, kuna ju keskaja kirik tihti eneses usulikke ja ilmalikke elemente sisaldas. Kooliõpilastelgi lasti eneste keskelt omad preestrid ja piiskopid valida, kes kirikutes jumalateenistust pidasid, misjuures omaluuletatud laule ette kandisid ja pärast rongikäike toime panid. Pärast mindi sel alal veel kaugemale ja lapspreestri ning lapspiiskopi asemele ilmus juba piiskopp-loll ja loll-paavst. Vaimulikust seisusest isikud seadsid enda loomana või narrina riide, võtsid rongikäikudest osa ja laulsid ilmalikke lõbulaule.

Huvitav, et ühtki maad olemas ei ole, kus ei tuntaks esimese aprilli kom-

met. Prantsuse „poisson d'avril“ (aprilli kala) põlvenemise kohta on mitu seletust. Ühed räägivad, et keegi Lotharingia prints, keda Ludvig XIII. Nansy's vangis hoidis, 1. aprillil Meurthe jõkke jooksis ja ujudes teisele kaldale jõudis, pääses niiviisi vangist. Pärast hakkasid lotharinglased rääkima, et prantslased kala vangis olla hoidnud. Teised arvavad, et esimese aprilli komme on seotud kalapüügiga, millega Prantsusmaal harilikult sel päeval algust tehti. Et aga kala sel päeval tihti püüdjaid tüssab ja

(Fot. Parikas).

Vanaisa ja pojapoeg Tartumaal.

võrku ei lähe, sellest ollagi komme tulnud üksteist millegagi tüssata.

Prantsuse „Vanasõnade raamatus“ lükatakse aga kõik need seletused ümber ja tõendatakse, et 1. aprilli komme on pärit 1564. aastast, kunas Karl IX käsu järele aasta alguseks 1. aprilli asemel 1. jaanuari kästi pidada. Vähemalt sest ajast olla olemas ütelus „donner un poisson d'avril“ (aprilli kala andmine). Ülalnimetatud kalendriuueendusel oli see tagajärg, et kingitused, mis muidu 1. aprilliks olid määratud, nüüd 1. jaanuariks jäid ja 1. aprill sellega „aprilli“ sai.

Itaalias on 1. aprilli komme „pesse d'avril“, s. t. ka aprilli kala, suure au sees. Ta on sääl lõbu- ja naljaasjaks mitte ainult lastele, vaid ka täiskasvanutele. Neapoli rahvalaulik Salvatore di Grapomo tõendab, et ta selle kombe seletuse olla leidnud kellegi Filippo Salzano päevaraamatust. Ses päevaraamatus jutustatakse, et asekingale graf Montère'ile olla tema Neapolis viibimise ajal 1831 a. väga maitsetud kohalik kala „marmolo“, mida püütakse ainult märt-sikuu keskel. Asekingas olla selle kala endale 1. aprilli hommikusöögiks tellinud. Et aga seks päevaks nim. kala võimatu muretseda oli, siis tegi kokk suhkrutaignast ja teistest lisainetest kala „aseaine“, andis talle õige kala kuju ja värvi ja kandis 1. aprillil lauale. Asekingale olla nali väga meeldinud ja ta olla hüüdnud: „Ole tervitatud aprillikala, kui märtsikala puudub!“ Sest ajast hakkas Neapoli aadel seda nalja järele aimama. Nii olla kord keegi kohtunik oma kõõgi jaoks koera ostnud ja selle lamba naha sisse õmmelnud, mis kodustele väga kenaks „aprilliks“ oli.

On klassikalisi esimese aprilli nalju, mida tuntakse üle Euroopa. Nii on tuntud jutt, kuidas kellegi professori kohta kuulus laiali lasti, et ta reklaamiks kolm päeva järgimööda konnasilmahai-geid maksuta vastu võtvat, ja vaese professori juure rändas haigeid igalt poolt kokku. Kölni kurvürst kuulutas Valencienne'is olles välja, et ta esimesel aprillil jultust peab. Kirik tuli kuhjaga täis. Kurvürst astus kantli, tervitas kuulajaid, hüüdis „aprilli kala“ ja sammus jahisarvede puhumise saatel minema.

Kui juba aord jutt Saksamaast, siis peab meeletulema üht algupärast 1. aprilli nalja, mille ohvriks mitte väga palju aega tagasi üks Müncheni majaanik langes. Olles suur Bismarcki austaja, ehtis ta igal 1. aprillil (raudkantsleri sünnipäeval) oma maja lippude ja igasuguste märkidega, mis Bismarcki meele tuletasid. Mõned aastad tagasi ilmus ta juure sel päeval livres kuller ja teatas, et ta patriotism olla valitsevates ringides tähelepanu äratanud, et minister kutsub teda oma juure, talle oma lugupidamist avaldada soovides, ja et sel ja sel kella ajal saadetakse talle tõld järele. Majaomanik, muidugi, oli õnnest seitsmendas taevast, seadis enda frakki ja istus ärritusest peksva südamega peagi ta läve ette ilmuvasse tõlda. Uhkusest ja vaimustusest ei pannud ta tähelegi, et mõõdaminejad tõlda nähes naerma pistsid ja uulitsapoisid tal karjakaupa järele jooksid. Viimaks jäid hobused seisma, patrioot astus välja ja... leidis end hullumaja ees. Sest ajast ei ehtinud ta enam oma maja 1. aprillil.

Vastutav toimetaja ja väljaandja: Verantwortlicher Redakteur und Verleger:

Richard Roht, Berlin Steglitz, Lenbachstrasse 6a.

«Euroopa Elu» asemik ja talitus: Tartus, Suurlurg nr. 10, telef. 1-58, kirjade aadress: Tartu, postk. 140.

LADUD, kus üksiknumbrid alati saada, tellimisi üksikult ja hulgaviisi ja kuulutusi vastu võetakse: Tallinnas: Kirjast. Ühisus «Kool», Suure-Karja tän 23 / Pärnus: Opetajate osatühing «Liit», Riiuli tän. 40. Valgas: «Postimes» / Võrus: J. Semmi raamatukauplus. / Viljandis: «Valgus», Lossi tän 14. / Narvas: N. Koiksoni raamatukauplus. / Haapsalus: O.-Ü. «Lüüne» kauplus. / Paldisk: K.Ü. «Jva» kauplus.

Päule selle võtavad tellimisi vastu kõik postkontorid.

«Euroopa Elu» maksab tellides aastas 300 Emk., pooles aastas 160 Emk.

Kuulutused maksavad: 1/4 lhk. 6000 Emk., 1/2 lhk. 3200 Emk., 3/4 lhk. 1700 Emk., 1 lhk. 900 Emk., 1/16 lhk. 500 Emk. Kaantel ja teksti ees 100%, tekstis 200% kallimad.

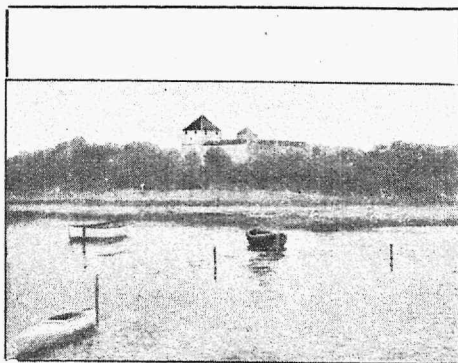
«Euroopa Elu» on saada kõigis lehemiitigi kohtades ja paremates raamatukauplustes.

Nõudke «Euroopa Elu» ka maal, alevikutes, kirikute juures, raudteejaamades! Kui ei ole, tellige!

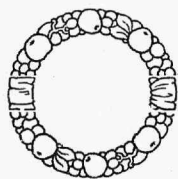
«Euroopa Elu» ilmub korralikult tuues hulga jutte, teateid ja pilte paremal väljamaa paberil.

«Euroopa Elu» jääb alaliseks sidemeks kodu- ja väljamaa vahele.

«Euroopa Elu» on ainus sellesarnane Eesti ajakiri.

Kuresaare loss merepoolt

Kuresaare tervismuda järv «Suur laht»

Kuurort Kuresaar

Hooaeg 1. juunist 15. septembrini

**Mudaga arstimine Tartu Arstiteaduslisel näitusel 1921 a.
I. auhinnaga kroonitud.**

Ühendust Rohukülaga peab esimese klassi reisijate laev «Ristna» ja otse Tallinnaga esimese klassi reisijate laevad «Grenen» ja «Eestimaa». Kõigil laevadel häd eraldi kajutid ja kõik mõnusused.

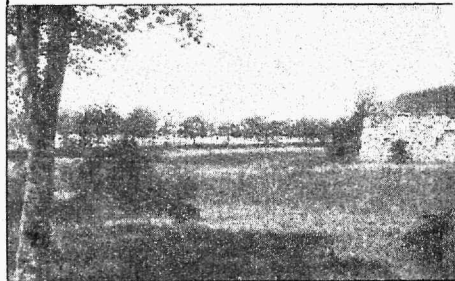
Hooaja jooksul mängib Kuresaares sõjaväe puhk-pillide orkester.

Laialine park, mererand, pehme kliima, korterite ja toiduainete rohkus. Hinnad odavamad, kui mujal.

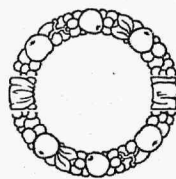
Kuresaares arstitakse heade tagajärgedega: ägedat ja pikalist jooksjahaigust, liigete kangestusi, mis põletikkude või vigastuste tagajärgedena tekkinud. Kondiüdi ja näärmete tiisikust, iseäranis lastel, ergukava haigusi, pikalisi nahahaigusi, verevaesust ja üleüldist nõrkust peale raskete haiguste läbipõdemist.

Lähemaid teateid elamistingimiste ja korterite kohta annab Linnavalitsus.

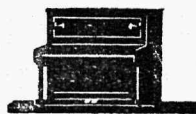
Kuresaare Linnavalitsus.

Lossi kraav Kuresaares

Järve mererand Kuresaares

Oskar Heine Klaverivabrik

Tartus, Vaksali tän. 21 * telef. 4-82

soovitab ilusa kõlaga puhtalt väljatootatud

pianiinosid

A. Rebbo riidekauplus

Tartus, H. Ploetz'i äris, Suurturg nr. 20

Tartu Panga majas

Soovitab ajakohases väljavalikus

kõiksugu riidekaupa,

nagu: puuvillast, villast ja siidi naesterähva kleidiriideks, meesterähva ülikonnariideks musta crepi, kalevit, boston ja värvilisi, Inglise ja sisemaa vabrikutest. Pesuriideks pleekimata ja pleegitud poollinast riidet, madapolami, nansuk jne. Villaseid suurirätte, valgeid ja värvilisi pikee voditekke, valmis laudlinasid kui ka laudlina-riiet, voodiriiet suures väljavalikus j. n. e.

G. Vanatalu Seemnekauplus Tartus

Kivisilla juures

Soovitab suurel ja väikesel arvul hästi idanevaid aia-, juurvilja-, loomatoidu- ja lille-seemneid

Nõudke hinnakirjut!

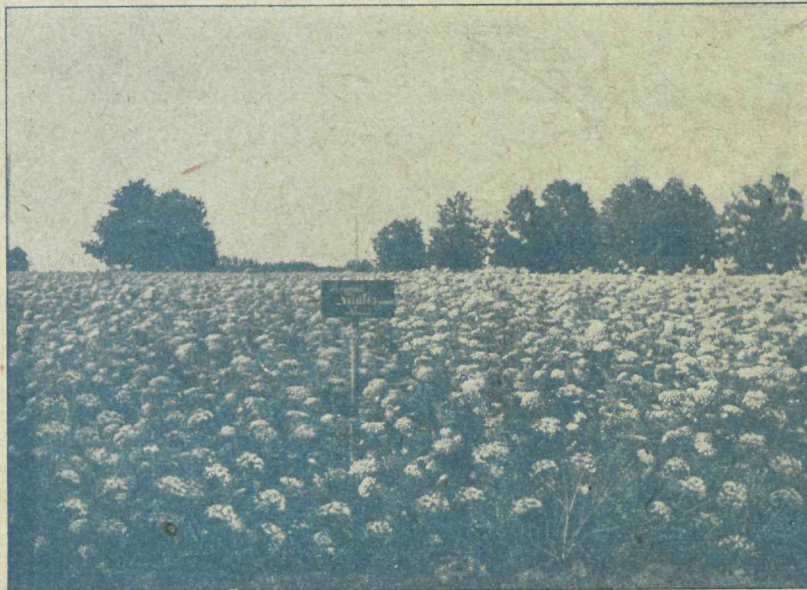
Kõige kasulikum ostukoht jällemüüjatele.

Osakonnad ja esitajad: Rakveres, Pikk tän 17 * Narvas, Peetri turg (Paviljon) * Viljandis, Lossi tän. 9
Paldiskis, Tallinna tän. 5 * Valgas, «Säde» majas (Ainson) * Märjamaal, H. Laube

Hästiidanevat sordipuhast aia-, juurvilja-, lille-, ristikkeina- ja kõrsheinaseemet oma- ja väljamaa seemnekasvatustest soovitab:

Osa-
konnad
igas
linnas

Osa-
konnad
igas
linnas

Tallinn, „Estoonia“ teatrimajas
Telef. nr. 860

Esti Seemnevilja Ühisus

Tallinn, „Estoonia“ teatrimajas
Telef. nr. 860

MOODI-, PUDU- JA PESUÄRI VENN. LEPP

KAUBAHOOV 2 * TARTUS * TELEFON 4-81

EN
GROS

ALALISELT
RIKKALIK VALIK
HOOAJA KAUPADEST OMA- JA
VÄLJAMAA TÖÖSTUSTE
ALALT.

EN
DETAIL

KAUBAD KÕRGES HÄÄDUSES!

HINNAD VÕISTLEMATA!